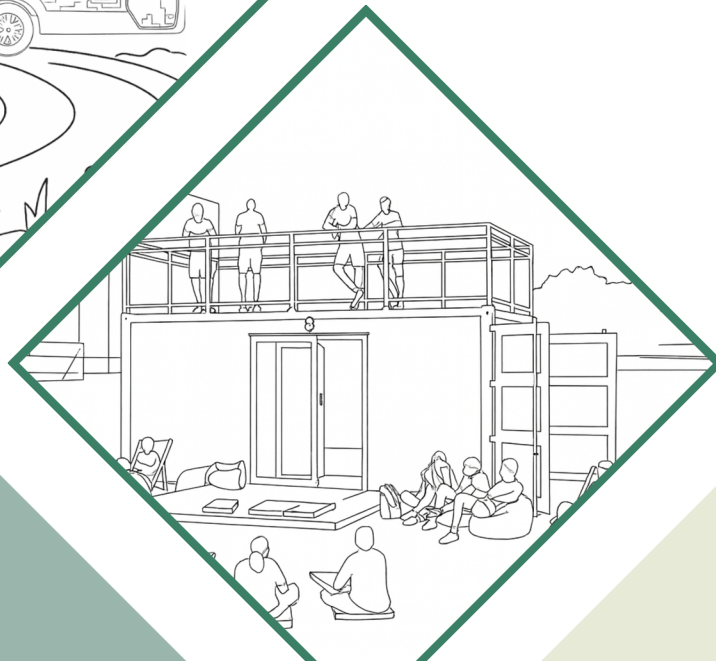

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ KÄSIRAAMAT

2025

Mobiilse noorsootöö käsiraamatu autorid:

Polina Boberskaia
Merlyn Jürgenson
Helen Kask
Liia Kass
Tuuli Mällo
Eilika Mätas
Lianne Teder

Kujundajad: Liia Kass, Kadi Laaneots

Toimetajad: Liia Kass, Tuuli Mällo

Koostaja: Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus

Avaldatud: 2025

Täname kõiki käsiraamatu tagasisidestamisel osalenud eksperte hea koostöö eest: Heidi Paabort, Kadi Laaneots, Marten Penu ning tagasisidestamise seminaril osalenud mobiilse noorsootöö rakendajate esindajad.

Tegevusi rahastatakse haridus- ja teadusministri kinnitatud ning Haridus- ja Noorteameti poolt elluviidava Euroopa Sotsiaalfondist kaasrahastatud programmi „Noorsootöö meetmed noorte tööturule sisenemise toetamiseks ja NEET-staatuses noortele tugimeetmete pakkumiseks“ raames.

ISBN 978-9916-4-3605-9 (pdf)

Kaasrahastatud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

Eesti
Avatud
Noortekeskuste
Ühendus

HARIDUS- JA NOORTEAMET

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

SISUKORD

	Sissejuhatus	05
01	Mobiilse noorsootöö definitsioon ja eesmärgid	06
	Mobiilne noorsootöö	06
	Töö NEET-olukorras ja NEET-olukorra riskis olevate noortega	08
	Mobiilse noorsootöö ajalugu ja areng Eestis	09
02	Mobiilse noorsootöö meetodid ja praktikad	12
	Meetod 1 - Töö avalikus ruumis	12
	Meetod 2 - Individaaltöö	17
	Meetod 3 - Grupitöö	18
	Meetod 4 - Kogukonnatöö	19
	Meetod 5 - Võrgustikutöö ja koostööpartnerid	20
03	Mobiilse noorsootöö planeerimine ja ettevalmistus	23
	Sotsiaalruumi analüüs ja vajaduste hindamine	23
	Ressursside ja vahendite planeerimine	27
	Riskianalüüs ja ohutus	30
04	Töö noortega	35
	Noorsootöötaja tegutseb avatult ja läbipaistvalt	35
	Noorsootöötaja suhtleb noortega lugupidavalt	37
	Noorsootöötaja on võrdses partnerlususes noorega	40
	Noorsootöös lähtutakse noortest	43

05	Koostöö ja võrgustikutöö	46
06	Hindamine ja tagasiside kogumine	55
	Mobiilse noorsootöötaja enesehoid ja professionaalne areng	66
07	Mobiilseks noorsootöötajaks kujunemise teekond	69
	Koolitus ja tugi	69
	Kutsestandard kui enesearengu tugi	71
	Kokkuvõte	75
	Sotsiaalruumi analüüsi töölehed	77
	Riskianalüüsi töölehed	81
	Võrgustike osapoolte kaardistus	83
	Hindamisplaan	84
	Kasutatud kirjandus	85

SISSEJUHATUS

Mobiilne noorsootöö on Eestis kujunenud oluliseks noorsootöö valdkonnaks, mis toetab noori nende igapäevases keskkonnas ja aitab ennetada olukordi, kus noor võib jääda ilma talle vajalikust toest. Noorte elu- ja liikumismustrid on viimastel aastatel märkimisväärselt muutunud: suur osa suhtlusest ja vaba aja veetmisest toimub avalikus ruumis ning digikeskkondades (Haridus ja Noorteamet, 2024).

Euroopa noorsootöö käsitlevad rõhutavad, et noorsootöö peab toimuma seal, kus viibivad noored, ning lähtuma nende tingimustest, vabatahtlikust osalusest ja usalduslikust suhtest (Basarab & O'Donovan, 2020). Mobiilset noorsootööd käsitlevad rahvusvahelised materjalid rõhutavad, et selle eesmärk on pakkuda noortele võimalusi nende igapäevases keskkonnas ning vajadusel suunata neid edasi sobivate teenuste juurde (Agency for International Programs for Youth, 2021). Need rõhuasetused on kooskõlas ka Eesti mobiilse noorsootöö põhimõtetega.

Mobiilne noorsootöö on metoodika, mis koosneb viiest omavahel läbipõimunud meetodist: **töö avalikus ruumis, individuaaltöö, grupitöö, kogukonnatöö ja võrgustikutöö** (Haridus ja Noorteamet, 2024). Selle põhiline eesmärk on luua esmane kontakt noore või noortega nende tavapärastes kogunemiskohtades ning pakkuda tuge, infot ja osalusvõimalusi, mis on oluline osa nii tänavatööst kui ka kohaliku tasandi noorsootööst (Mayrhofer, 2017). Üldiselt on mobiilne noorsootöö suunatud 7 kuni 26 aastastele noortele, kuid sihtrühma saab vastavalt piirkonna olukorrale ja vajadustele kohandada (Gormally & Cobbett, 2021).

Mobiilne noorsootöötaja on vastava ettevalmistusega noorsootöötaja, kelle põhitegevus toimub väljaspool traditsioonilisi noorsootööasutusi, peamiselt avalikus ruumis. Tema töö keskmes on usaldusliku suhte loomine, noore toetamine ning vajaduste märkamine. Kuna mobiilset tööd tehakse sageli muutuvates oludes ja keskkondades, kus võib esineda erinevaid riske, vajab mobiilne noorsootöötaja lisaks üldistele noorsootöö pädevustele põhjalikke teadmisi ohutusest, võrgustikutööst ja sotsiaalaruumi analüüsist. Mobiilse noorsootöö korraldamise eest vastutab Eestis eelkõige kohalik omavalitsus, lähtudes riiklikest suunistest.

Käsiraamatu eesmärk on pakkuda nii alustavatele kui ka kogenud mobiilsetele noorsootöötajatele selget ja praktilist ülevaadet mobiilise noorsootöö meetoditest, tööpõhimõtetest, planeerimisest ja ohutusest. Iga peatükk tugineb teaduspõhistele lähtekohtadele ning Eesti ja rahvusvahelisele praktikale, aidates kujundada ühist arusaama mobiilsest noorsootööst ja toetada selle kvaliteetset rakendamist eri piirkondades.

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ DEFINITSIOON JA EESMÄRGID

Peatükis antakse ülevaade noorsootööst ja selle eesmärkidest, avatakse mobiilse noorsootöö (edaspidi MoNo) olemus ning analüüsitakse seoseid NEET-olukorras ja NEET-olukorra riskis noortega (ingl not in education, employment or training ehk noor, kes ei õpi, tööta ega osale väljaõppes või koolitusel). Lisaks käsitletakse mobiilse noorsootöö kujunemislugu, tuginedes olemasolevatele allikatele.

Mobiilne noorsootöö

Mobiilne noorsootöö on osa noorsootöö valdkonnast ning see on sotsiaalpedagoogiline lähenemine, mille keskmes on noorte heaolu ning sotsiaalsete probleemide ennetamine ja lahendamine. Seda võib pidada nii noorsootöö kui ka sotsiaaltöö valdkonda kuuluvaks tegevuseks (Johanson, 2011). Noorsootöö vaates on oluline ennetustöö ja noorte märkamine, et toetada nende arengut, iseseisvumist ja kaasatust (Haridus ja Teadusministeerium, n.d.).

Eestis kehtiva [noorsootöö seaduse](#) (2010) järgi loetakse nooreks 7–26-aastast inimest ning noorsootöö tähendab tingimuste loomist noore isiksuse mitmekülgseks arenguks. Seadus sätestab järgmised noorsootöö korralduse põhimõtted, millest lähtuvad kõik noorsootöötajad ja -asutused:

- 1.** noorsootööd tehakse noorte jaoks ja koos noortega, kaasates neid otsustusprotsessidesse;
- 2.** tingimuste loomisel teadmiste ja oskuste omandamiseks lähtutakse noorte vajadustest ja huvidest;
- 3.** noorsootöö tugineb noorte osalusele ja vabatahtlikkusele;
- 4.** noorsootöö toetab noorte omaalgatust ja ettevõtlikkust;
- 5.** noorsootöös järgitakse võrdse kohtlemise, sallivuse ja partnerluse põhimõtet.

Selleks, et noorsootöötajad tegutseksid ühiste põhimõtete alusel, on riiklikult kehtestatud arengukava, mis suunab kogu noortevaldkonna tegevust. „[Noortevaldkonna arengukava 2021-2035](#)” alusel on kokku lepitud neli peamist eesmärki, millest MoNo on eelkõige seotud eesmärgiga „noorte üksi jäämist ja eemaldumist märgatakse ning ennetatakse kindlustunnet suurendava turvavõrgustiku abil” (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021).

Mobiilse noorsootöö mõistet on erinevalt defineeritud, kuid enamasti toetutakse Walter Sprechti sotsiaalpedagoogilisele käsitlusele, mille kõrval on ka teisi lähenemisviise (Johanson, 2011). Eestis defineeritakse mobiilset noorsootööd kui viiest omavahel seotud meetodist koosnevat metoodikat, mille hulka kuuluvad töö avalikus ruumis, individuaaltöö, grupitöö, kogukonnatöö ja võrgustikutöö. Mobiilse noorsootöö eesmärk on luua esmane kontakt noore või noortega nende tavapärastes kogunemiskohtades (Haridus ja Noorteamet, 2024; Ristikivi & Johanson, 2012).

Kuigi 2024. aastal loodi riiklik mobiilse noorsootöö kontseptsioon, ei ole valdkonnas veel üheselt kokku lepitud kõiki tingimusi, mis on vajalikud mobiilse noorsootöö tõhusaks korraldamiseks. Mobiilse noorsootöö eripära seisneb eelkõige selles, et noorsootöötaja loob noorega usaldusliku suhte keskkonnas, kus noor end loomulikult tunneb, näiteks tänaval, internetis või mujal noorte kogunemiskohtades (Penu, 2023; Haridus- ja Teadusministeerium, 2025). Tähtis on rõhutada, et mobiilses noorsootöös lähtutakse noorest ja osalemine on noore jaoks alati vabatahtlik.

Mobiilse noorsootöö sihtrühma kuuluvad kõik noored, sealhulgas NEET-olukorras noored ja noored, kellel on risk sellesse olukorda sattuda, samuti puudega ja vähenenud töövõimega noored. Mobiilse noorsootöö eesmärk on noorte märkamine ja ennetustöö, usaldusliku suhte loomine ning koostöös erinevate sidusrühmadega lahenduste leidmine, mis vastavad noorte tegelikele vajadustele ja huvidele (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Töö NEET-olukorras ja NEET-olukorra riskis olevate noortega

NEET-olukorras noore mõiste puhul peetakse silmas 15–29-aastast noort, kes ei õpi, tööta ega osale koolitustel (Mascherini *et al.*, 2012). Eestis läbiviidud uurimus toob välja mitmed tegurid, mis võivad suurendada NEET-olukorda sattumise tõenäosust:

- välispäritolu noored, eriti need, kes on sündinud väljaspool Eestit;
- noored, kellel puudub varasem töökogemus;
- noored, kelle haridustee on piirdunud põhiharidusega;
- noored, kes on jätnud haridustee mõnel tasemel pooleli;
- noorelt emaks saanud naised;
- noored, kes on kasvanud ilma vanemateta, näiteks vanavanema või muu sugulase hoole all;
- noored, kelle vanemad ei tööta;
- noored, kelle vanematel on madal haridustase (Sõstra, 2023).

Noorte toetamiseks on loodud riiklik noortegarantii tugisüsteem (NGTS), mis aitab 16–29-aastaseid noori nende järgmiste sammude tegemisel ja tagab, et keegi ei jääks vajaliku toeta. Tugisüsteem põhineb Euroopa Liidu Noortegarantii raamistikul ning seda rakendab Eestis 79 kohalikku omavalitsust. Noortegarantii tugisüsteemis osalevad mitu partnerit: Sotsiaalkindlustusamet, kohalik omavalitsus, noorte heaolu spetsialist ja erinevad noort toetavad võrgustikud. Mobiilne noorsootöötaja on selle süsteemi oluline osa, sest just tema saab noorte igapäevaseid olukordi vahetult märgata ning suunata noori õigete teenusteni (Sotsiaalkindlustusamet, n.d).

Eestis on loodud mitmeid programme, mis toetavad NEET-olukorras noori. Nii varasem Noorte Tugila programm aastatel 2015–2022 kui ka [„Noortegarantii tugevdamise riigisisene tegevuskava aastateks 2022–2027”](#) rõhutavad mobiilse noorsootöötaja rolli võtmeisikuna NEET-olukorras noorte toetamisel (Kõiv & Paabort, 2020; Sotsiaalministeerium, 2022).

Mobiilse noorsootöö ajalugu ja areng Eestis

Mobiilse noorsootöö ajaloo ja arengu avamine Eestis on keeruline, sest valdkonnal puudus pikka aega ühtne ja täpne määratlus. Kui varasemalt sõltus mobiilse noorsootöö elluviimine suuresti projektipõhisest rahastusest, siis nüüd on selle roll noorsootöös järjest kasvanud ning mitmed omavalitsused on viimastel aastatel hakanud MoNo teadlikult ja süsteemselt rakendama. Samas sõltub mobiilse noorsootöö jätkusuutlikkus endiselt nii kohaliku omavalitsuse kui ka riigi stabiilsest rahalisest toest, kuna programmide toimimiseks on vaja püsivaid ressursse.

Ülevaade põhineb järgmistel allikatel:

- Merike Teder (2005) „[Eile alanud festival „Vägivallata noorus” avastab uusi andeid](#)“;
- [Noorsootöö strateegia 2006–2013 täitmise lõpparuanne, sealhulgas 2013. aasta aruanne](#) (Haridus- ja Teadusministeerium, 2014);
- Marge Hindriksi (2012) lõputöö „[Tänavanoorsootöö praktiseerimise valmidus Eestis selle algusaastatel ja täna](#)“;
- Eesti Avatud Noortekeskuse Ühenduse „[Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale](#)” (2012);
- Heidi Paabort (2016) [Eesti ANK tagasivaade](#).

Pärast Eesti taasiseseisvumist **1990. aastate alguses** hakkasid mitmed organisatsioonid rakendama tänavatöö meetodit, näiteks MTÜ Öökull, Eesti Evangeelne Luterlik Tallinna Peeteli Kirik ja Eesti Punane Rist. Peeteli koguduse liikmed toetasid Kopli liinidel tegutsenud lastekampa, MTÜ Öökull korraldas reide Tartu tänavatel ning tegi tihedat koostööd noorsoopolitseiga. Lisaks tegutsesid sel perioodil mitmed teisedki organisatsioonid, nagu Tähetorni, Alliumi ja Tallinna Laste Turvakeskus.

Sama ajajärku iseloomustavad ka kogukonda kaasavad noortefestivalid, näiteks Tallinnas Mustamäel toimunud „Vägivallata noorus“. Festivali algatajateks olid VAT Teater ja Mustamäe linnaosavalitsus ning selle keskmes oli noorte omaalgatuse toetamine ja kogukonna kaasamine. Ürituste raames toimusid grafitivõistlused ja teised noortele suunatud tegevused. Siiski iseloomustab seda perioodi üldine killustatus ja ühtse kontseptsiooni puudumine mobiilse- või tänavanoorsootöö valdkonnas.

2000. aastate alguses kolisid Tallinna noortekeskused Stroomi randa ning aastatel 2005–2006 toimusid esimesed mobiilse noorsootöö seminarid Tallinna Laste Turvakeskuse ja ISMO (*International Society for Mobile Youth Work*) eestvedamisel.

2007. aastal kaardistas MTÜ Bona Fide noorte olukorda Tallinnas Mustamäel ning rajas noortekohviku, kus noored said turvalises keskkonnas vaba aega veeta. Samal aastal ilmus ka esimene mobiilset noorsootööd käsitlev käsiraamat (Elliston, 2007). Hiljem on avaldatud veel teisi mobiilset noorsootööd käsitlevaid väljaandeid, näiteks „Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale“ (Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, 2012) ja „Mobiilse noorsootöö ning avatud noorsootöö ühisosade kontseptsioon“ (Reile & Mäger, 2021).

2009. aastal alustasid mobiilse noorsootöö rakendamist Tallinnas kaks linnaosa ning MTÜ RuaCrew. Järgmisel aastal toimusid Eesti Noorsootöö Keskuse eestvedamisel mitmed seminarid ja koolitused mobiilse noorsootöö teemal, mis aitasid kaasa valdkonna laiemale tutvustamisele.

2011. aastal käivitus Euroopa Sotsiaalfondi toel Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse eestvedamisel ulatuslik programm „Noorte konkurentsivõime suurendamiseks ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks ühiskonnale pakutava noorsootööteenuse osutamine läbi noortekeskuste tegevuste elluviimiseks“, mille üheks tegevuseks oli mobiilne noorsootöö. Programmi raames koolitati 90 noorsootöötajat ning sõlmiti 30 lepingut mobiilse noorsootöö tegemiseks erinevates piirkondades.

2012. aastal toimus Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse eestvedamisel rahvusvaheline mobiilse noorsootöö koolitus koostöös ISMOga, kus osales 39 noorsootöötajat. Sellest ajast on ka pärit esimesed algatused mobiilse noorsootöö bussi käivitamiseks. 2011.–2013. aastatel pööras Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus oma tegevustes suuremat tähelepanu nii mobiilse noorsootöö teenuse kui ka mentorluse arendamisele.

2014. aastal käivitus Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse eestvedamisel projekt „Riskilaste toetusprogrammi rakendamine läbi noortekeskuste”, mille eesmärk oli parandada noorte heaolu ning arendada sotsiaalseid oskusi. Selle projekti raames kasutati ka mobiilse noorsootöö meetodit.

Aastatel 2015–2022 toetati Noorte Tugila ja Hoog Sisse programmide kaudu 15–26-aastaseid noori, kes ei õppinud ega töötanud ning kuulusid riskirühma. Programmis kasutati mobiilse noorsootöö meetodeid, et jõuda noorteni nende igapäevases keskkonnas ja pakkuda sobivat tuge (Haridus ja Noorteamet, 2022).

Vahepealsel perioodil jätkus mobiilse noorsootöö rakendamine osades piirkondades kohalike omavalitsuste toel. Kuigi sel ajal puudus ühtne ja selgelt sõnastatud kontseptsioon, toetasid erinevad käsiraamatud ja juhendmaterjalid ühtsema lähenemise kujunemist.

2024. aastal loodi Haridus- ja Noorteameti eestvedamisel riiklik mobiilse noorsootöö kontseptsioon. Samal ajal moodustati Eesti Noorsootöötajate Kogu juurde mobiilsete noorsootöötajate tööühm, mille eesmärk on tugevdada koostööd praktikute vahel ning jagada ühiselt parimaid kogemusi ja töövõtteid (Eesti Noorsootöötajate Kogu, 2025).

See kokkuvõte ei ole ammendav ega kõikehõlmav, vaid pakub olemasolevate materjalide põhjal lühikest sissevaadet mobiilse noorsootöö kujunemisloole Eestis. Tõenäoliselt leidub ka teisi käsitusi ja lähenemisviise mobiilse noorsootöö ajaloo kaardistamisel.

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ MEETODID JA PRAKTIKAD

Peatükk annab ülevaate mobiilse noorsootöö meetoditest ja praktikatest, avades nende olemust ning illustreerides lugude ja näidete kaudu, kuidas mobiilne noorsootöö reaalses elus toimib ja noori toetab.

Mobiilne noorsootöö keskendub eelkõige noorte sotsiaalsete oskuste arendamisele mitteformaalse õppe kaudu (Reile & Mäger, 2021). Selleks rakendatakse viit meetodit: **töö avalikus ruumis, grupidöö, individuaaltöö, kogukonnatöö ja võrgustikutöö.**

Meetod 1 - Töö avalikus ruumis

Mobiilse noorsootöö eesmärk on toetada noore arengut, iseseisvumist ja ühiskondlikku kaasatust, tuginedes usaldusliku suhte loomisele ja hoidmisele ning noore õiguste ja autonoomia kaitsele. Selle eesmärgi saavutamiseks tegutseb noorsootöö seal, kus noored ise viibivad, luues ja säilitades nendega kontakti (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024). Seega on mobiilse noorsootöötaja ülesandeks teha tööd avalikus ruumis, nii füüsilises kui ka digikeskkonnas.

Mobiilne noorsootöötaja liigub peamistes noorte kogunemiskohtades, nagu kaubanduskeskused, pargid, rulapargid ja muud avalikud alad. Noorte eelistatud kogunemiskohtadest annab ülevaate sotsiaalruumi analüüs (Johanson, 2012). Näiteks tuleb arvestada, et ilusa ilmaga veedavad noored rohkem aega välitingimustes, kuid sügis- ja talveperioodil eelistavad nad siseruume. Samuti erineb noorsootöötajate töökorraldus piirkonniti, näiteks Jõgeva ja Rae mobiilsed noorsootöötajad tegutsevad lisaks linnale ka väiksemates asulates ja alevikes, samas kui suuremate linnade noorsootöötajad töötavad peamiselt linnakeskkonnas.

Selleks, et mobiilne noorsootöö jõuaks tõepoolest nende kohtadeni, kus noored oma aega veedavad, on vaja sobivaid ressursse. Näiteks kasutab Pärnu MoNo linnavalitsuse toetusel saadud bussikaarte, et liikuda keskusest kaugemale, ning Saare- ja Muhumaal on varasemalt sama eesmärgi täitnud MoNo buss.

Noorsootööd tehakse erinevates keskkondades, nii võib avalik ruum tähendada mobiilses noorsootöös ka digikeskkonda. Noorsootööd tehakse seal, kus noored parasjagu aktiivselt tegutsevad: tänapäeval on selleks eelkõige sotsiaalmeedia platvormid, nagu Facebook, Instagram, TikTok, Snapchat, Telegram ja erinevad mängukeskkonnad. Nendes keskkondades saavad noorsootöötajad jagada noortele teavet sündmuste ja tegevuste kohta ning hoida nendega pidevat kontakti.

Töö avalikus ruumis aitab kaasa noorte tõrjutuse ennetamisele, suurendab mobiilse noorsootöö nähtavust nii noorte kui ka kogukonna silmis ning aitab kaasa selle olemuse ja eesmärkide paremale mõistmisele (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Esmase kontakti loomine ja suhtlemise alused

Mobiilses noorsootöös on väga oluline noortega esmase kontakti loomine. Esmakohtumisel on eesmärk tekitada usaldust, et noored julgeksid ka edaspidi mobiilsete noorsootöötajate poole pöörduda. Usalduse tekitamine sõltub mitmest tegurist.

Enda tutvustamine ja eristamine

Tavaliselt tutvustavad noorsootöötajad end, selgitades, kes nad on ja millega tegelevad (Ristikivi & Johanson, 2012). Eristumiseks kannavad mobiilsed noorsootöötajad vastava logo või kirjaga riietust, et nad oleksid tuvastatavad ja nähtavad nii noortele kui ka teistele kogukonnaliikmetele. Samuti aitab ühtse riietuse kandmine luua usaldust nii noorte kui ka ümbritsevate täiskasvanute seas (Tartu Noorsootöö Keskus, 2022). Näiteks tuntakse Pärnu MoNo töötajaid nende punaste mütside järgi, mistõttu on noored neile andnud hüüdnime punamütsikesed.

Pärnu MoNo ohutusjuhendis (2021) on toodud näiteid lihtsatest vestluse alustamise viisidest, näiteks:

„Tere, olen mobiilne noorsootöötaja. Kas tead, kes see on või oled meist varem midagi kuulnud?“,

„Kas noortekeskuses oled käinud?“,

„Hei, kuidas läheb?“ või

„Tšau, võtsime täna kaardimängu kaasa! Kas tahaksite mängida?“

Pärast esmast kontakti jagavad mobiilsed noorsootöötajad noortele sageli erinevaid kleepse (näiteks MoNo logoga kleepsud, kus on viited sotsiaalmeedia kontodele või veebilehekülgede Teeviit ja Lasteabi kleepsud). Mõned noored hakkavad MoNo kontosid kohe jälgima ja esitavad küsimusi, mis aitab luua positiivse esmamulje ning tugevdab usaldussuhet.

Võrdsuse põhimõte

Töös noortega järgitakse võrdsuse põhimõtet, mis tähendab, et esmasel lähenemisel püütakse hoida olukorda tasakaalus, et ükski noor ei tunneks end ebamugavalt. Seetõttu ei pruugi mitu noorsootöötajat korraga väikesele grupile läheneda, sest täiskasvanute liigne kohalolu võib vähendada turvatunnet ja avatust dialoogile. Samas on olukordi, kus kahekesi või kolmekesi lähenemine on õigustatud, näiteks suurema rühma või keerulisema olukorra korral, sest mitme töötaja kohalolek toetab ohutust, ühtlasemat suhtlust ja paindlikku rollijaotust. Oluline on, et töötajad hindaksid konteksti ja noorte vajadusi ning valiksid lähenemise, mis loob parima võimaliku turvatunde ja avatud suhtluse.

Kontaktnoorsootöö

Sellist meetodit, mille eesmärk on luua noortega püsiv kontakt, nimetatakse kontaktnoorsootööks. Püsiva kontakti loomise eesmärk on kujundada noortega usalduslik ja järjepidev suhe tänaval või muus avalikus ruumis. Mobiilsed noorsootöötajad tegutsevad sihipäraselt tänavakeskkonnas, et mõista noorte vajadusi ning suunata neid kogukonnas sobivate võimaluste juurde või pakkuda neile ise vajalikku tuge. Noorsootöötaja roll on toetada noort sobiva teenuseni jõudmisel, aidates seeläbi parandada tema elukvaliteeti ja sotsiaalset toimetulekut (Ristikivi & Johanson, 2012).

Kutsuv noorsootöö

Esmase kontakti loomisel kasutatakse sageli ka kutsuva noorsootöö meetodit, mille eesmärk on julgustada noori kohe osalema mõnel toimuval sündmusel või tegevuses (kutsuvat noorsootööd nimetatakse mõnes allikas ka propageerivaks noorsootööks). Selle meetodi puhul kutsub noorsootöötaja noori osalema erinevates noorsootöö võimalustes, olgu selleks tegevused noortekeskuses, avatud linnaruumis või sotsiaalprogrammides (Mäger & Reile, 2021; Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Pärast avalikus ruumis loodud kontakti kutsutakse noored tegevustesse, kus meetodid valitakse vastavalt noorte vajadustele ja eesmärkidele. Oluline on rõhutada noorte tugevusi, et toetada nende positiivset arengut (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Hariduslikud ja arendavad tegevused

Sarnaselt avatud noorsootööle toetab ka mobiilne noorsootöö noorte võtmepädevuste arengut väljaspool formaalharidust erinevate tegevuste kaudu (Reile & Mäger, 2021). Oluline on korraldada tegevusi, mis on noortele huvipakkuvad ja seotud nende jaoks oluliste teemadega, sest ainult siis võtavad noored nendest tegevustest osa. Samavõrd tähtis on, et tegevused oleksid mõtestatud ja et noored mõistaksid ka ise, milliseid oskusi, hoiakuid või teadmisi need tegevused aitavad arendada. Iga tegevuse lõpus tuleb läbi viia refleksioon või tagasisidering, mille käigus saavad noored jagada oma arvamust ja mõtestada õpitut.

Arendavaid tegevusi saavad mobiilsed noorsootöötajad läbi viia mitmel viisil, näiteks tänavatöös kaardimänge kasutades, mis toetavad noorte eneseväljendus- ja suhtlusoskuste arengut, või pakkudes võimalust osaleda erinevates pallimängudes. Ilusa ilma korral võib kaasa võtta näiteks korvpalli, mis loob hea võimaluse meeskonnatöö ja ühistegevuse harjutamiseks vabas õhus. Ka teised MoNo meetodid pakuvad rohkelt võimalusi noorte sotsiaalsete ning teiste praktiliste oskuste arendamiseks.

Hea viis mitteformaalse õppe rakendamiseks on töötubade läbiviimine grupitöö meetodina. Näiteks korraldab Pärnu MoNo noorteinfo töötubasid Pärnu linna koolides. Need töötoad on algselt välja töötatud [Teeviida juhendmaterjalidele toetudes](#) ning Pärnu mobiilsed noorsootöötajad on neid kohandanud, et muuta töötubade sisu nende piirkonna noortest lähtuvalt noortele sobivamaks ja huvitavamaks. Koolides toimuvad töötoad annavad MoNole võimaluse interaktiivselt edastada noortele olulist teavet, näiteks tervisliku eluviisi, noorsootöö võimaluste, tõhusate õppimisnippide ja vägivalda ennetamise teemadel (Pärnu MoNo, n.d).

Töö internetis

Kuna noored veedavad üha suurema osa oma ajast internetis, nähakse vajadust arendada noorsootööd ka digikeskkonnas (Tihane, 2012). Internetti käsitletakse mobiilses noorsootöös avaliku ruumina, mistõttu kehtib seal sama põhimõte nagu tänavatöös: tegutsetakse platvormidel, kus noored parasjagu aega veedavad. Suheldakse sotsiaalmeedias, korraldatakse veebipõhiseid arendavaid tegevusi ning jagatakse vajalikku infot ja materjale.

Mobiilset noorsootööd internetis saab teha nii juba tuttavate noortega kui ka uute noorteni jõudmiseks. Oluline on tunda noorte seas populaarseid platvorme ja jälgida uusi trende. Selleks sobivad erinevad sotsiaalmeediakanalid, arutelufoorumid ning programmid, mis võimaldavad vahetut suhtlust (Ristikivi & Johanson, 2012).

Sotsiaalmeedia platvormid, kus noored aega veedavad, muutuvad ajas. Seetõttu tasub uurida noortelt endilt, milliseid keskkondi nad eelistavad suhtlemiseks ja info saamiseks. Muutuvad ka suhtlusviisid ja see, kuidas noored infot vastu võtta soovivad. Haridus- ja Noorteameti 2023. aasta uuringu tulemused näitasid, et noored eelistavad infot vastu võtta peamiselt videoformaadis (Haridus- ja Noorteamet, 2024).

Näited MoNo tegevustest mobiilse noorsootöö rakendamisel internetis:

- noorteinfo jagamine sotsiaalmeedia postituste ja *story*'de kaudu;
- sisendi kogumine grupitegevuste planeerimiseks sotsiaalmeedia küsitluste abil;
- noorte kaasamine loovatesse ja arendavatesse tegevustesse (näiteks disainikonkursid, virtuaalsed bingod jm);
- virtuaalsed kohtumised noortega omaalgatuslike ideede elluviimiseks;
- arvutimängude mängimine koos noortega.

Internetis töötades peab mobiilne noorsootöötaja olema teadlik veebikeskkonna ohtudest ning oskama neid noortele selgitada. Samavõrd oluline on oskus eristada teaduspõhist infot ebausaldusväärsest, et tagada noortele kvaliteetne ja tõene teave.

Meetod 2 - Individaaltöö

Mobiilse noorsootöö üheks meetodiks on individaaltöö, mis tähendab üks ühele tööd noorega. Individaaltöö saab alguse siis, kui tänavatöö käigus on noorega loodud usalduslik kontakt. See meetod toetab noort personaalselt, lähtudes tema isiklikust olukorrast ja vajadustest (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Pärast avalikus ruumis loodud esmast kontakti pakutakse noorele vajadusel tuge ja esmast nõustamist talle sobivas keskkonnas, näiteks noortekeskuses, pargis või kohvikus. Kohtumistel kaardistatakse noore olukord, seatakse eesmärgid ning lepatakse kokku tegevustes, mis aitavad neid eesmärke saavutada (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Individaaltöös kasutatakse mitmesuguseid vahendeid, näiteks vestluskaarte ja tunnete kaarte, mis aitavad noorel end väljendada, keskenduda ning oma mõtteid korrastada. Need loovad turvalise ja mängulise õhkkonna, mis soodustab usaldust ja avatud suhtlust mobiilse noorsootöötaja ja noore vahel. Lisaks kasutatakse töölehti, kuhu noored saavad kirja panna oma tugevused ja väärtused ning seada eesmärke. Sellised vahendid ja materjalid võimaldavad töötada noore individuaalsetest vajadustest ja valmisolekust lähtuvalt ning muudavad töö paindlikumaks ja loomingulisemaks.

Kui noorsootöötaja märkab, et noore mure või vajadus ületab noorsootöötaja pädevuse piirid või eeldab põhjalikumat sekkumist, tuleb noor suunata edasi sobiva spetsialisti juurde, kes saab temaga tööd jätkata. Tavapärasteks koostööpartneriteks on lastekaitsetöötajad, vaimse tervise keskuste juhtumikorraldajad, psühholoogid, Noortegarantii tugisüsteemi juhtumikorraldajad (noorte heaolu spetsialistid) ja Töötukassa infospetsialistid. Mobiilne noorsootöötaja võib noort vajadusel ka saata, kui noor soovib või ei tunne end üksi minnes kindlalt. Sellistes olukordades on toimiv võrgustikutöö eriti oluline, et noor tunneks end toetatuna ja turvaliselt.

Meetod 3 - Grupitöö

Grupitöö eesmärk mobiilses noorsootöös on pakkuda noortele võimalust ühiselt harjutada uusi käitumisviise ja arendada sotsiaalseid oskusi erinevate arendavate tegevuste kaudu nii linnaruumis kui ka mujal. Eriti nähakse grupitöös väärtust riskikäitumisega noorte puhul, kes saavad sellistest tegevustest kõige enam kasu (Reile & Mäger, 2021).

Grupitööd kavandades ja läbi viies on noortel endil oluline roll, sest tegevuste planeerimiseks kogutakse sisendit eelkõige neilt endilt, kasutades selleks avalikus ruumis (sealhulgas internetis) töötamise võimalusi. Grupitegevuste lõpus on taas tähtsal kohal refleksioon, mis aitab noortel oma kogemust mõtestada. Osalemine grupitöös annab noortele muu hulgas teadmise sellest, millised tervislikud vaba aja veetmise võimalused nende kodukohas olemas on, ning suurendab tõenäosust, et nad kasutavad neid võimalusi ka oma isiklikul ajal. Näiteks on Pärnu MoNo koos noortega korduvalt külastanud põgenemistubasid, mis on osutunud noorte seas väga populaarseks. Noorte sõnul arendavad sellised tegevused meeskonnatööoskusi, panevad proovile nutikuse ja pakuvad võimalust õppida midagi uut nii enda kui ka sõprade kohta.

Meetod 4 - Kogukonnatöö

Kogukonnatöö aitab mõista noore positsiooni kogukonnas ning toetab tema osalust ja kaasatust. Kuigi fookus on noorel, on tegevused avatud kogu kogukonnale. Sellise töö kaudu suureneb nii noorte teadlikkus kogukonna võimalustest kui ka kogukonna teadlikkus noorte vajadustest ja mobiilsest noorsootööst (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Kogukonnatöös on üldjuhul osalejaid rohkem kui grupitöös. Näiteks korraldab Pärnu MoNo igal suvel kogukonnaürituse „Suvelõpu Chillax“, kus noored saavad osaleda erinevates arendavates töötubades, mida viivad läbi oma ala spetsialistid. Küllastajate seas on teistehulgas ka lapsevanemaid, kes tutvuvad ürituse käigus mobiilse noorsootöö ja noorsootööga üldisemalt.

Pärnu MoNo osaleb igal sügisel ka huvitegevuste messil, mille eesmärk on kogukonna teadlikkuse suurendamine mobiilsest noorsootööst. Kogukonnatöö võib tähendada ka noortega ühist tegutsemist nende kodukohas oluliste teemade lahendamisel. Näiteks toetas Pärnu MoNo 2020. aastal noorte algatust rajada linna uus betoonpark, mida peeti oluliseks sammuks kogukonna arengus.

Meetod 5 - Võrgustikutöö ja koostööpartnerid

Võrgustikutööl on mobiilses noorsootöös mitu eesmärki. See aitab pakkuda noorele tema huvidest ja vajadustest lähtuvat toetust ning luua koostööd ja usalduslikke suhteid teiste valdkondade spetsialistidega. Selline koostöö suurendab mobiilse noorsootöö nähtavust ja toetab ühtse arusaama kujunemist MoNo eesmärkidest ja rollist.

Võrgustikutöö võib olla vajalik olukordades, kus noorel või noorte grupil on mõni vajadus, idee või mure, mille lahendamiseks tuleb kaasata teisi osapooli või spetsialiste. Mobiilne noorsootöötaja võib tegutseda nii võrgustikutöö algataja ja korraldajana kui ka osalejana, kui ta on kaasatud teise osapoole juhitud võrgustikku.

Võrgustikul võib olla erinev ulatus, ülesehitus ja eesmärk. Selle keskmes on alati noor või noored, kes võivad olla protsessi kaasatud otseselt või kaudselt. Järgmine tasand on noore lähivõrgustik, kuhu kuuluvad pere, lähedased ja sõbrad. Kohaliku omavalitsuse tasandil hõlmab võrgustik näiteks noorsootöö-, haridus-, sotsiaal- ja lastekaitsetöötajaid, spordi- ja kultuurivaldkonna esindajaid, korrakaitset, psühholooge, tervishoiutöötajaid ning vajadusel ka vabaühenduste ja eraettevõtete partnereid, sealhulgas huvihariduse ja huvitegevuse pakkujaid. Laiemas vaates võib koostöö toimuda piirkondlikul, üleriigilisel või rahvusvahelisel tasandil (Laulik, 2022; Haridus- ja Noorteamet, 2022).

Mobiilseid noorsootöötajaid kaasatakse võrgustikesse sageli noorte endi initsiatiivil, sest tänu loodud usalduslikule suhtele on neil võimalik noortega tõhusalt koostööd teha ja neid toetada. Näiteks on Pärnu MoNo mobiilsed noorsootöötajad korduvalt osalenud ankur-mudeli raames toimivas võrgustikutöös, kus nad on õigusrikkumistega kokku puutunud noorte jaoks turvalised ja usaldusväärsed täiskasvanud. Selle mudeli raames moodustatakse eri valdkondade spetsialistidest meeskond, kes koos noorega arutavad tema olukorda, hindavad vajadusi ja riske ning kavandavad talle sobiva toe ja teenused, et ennetada edasisi probleeme ja soodustada noore toimetulekut (Justiits- ja Digiministeerium, n.d.).

Võrgustikutöö on eriti oluline erivajadustega noortega tegelemisel, sest nende toetamine eeldab erinevate osapoolte teadmiste ja ressursside ühendamist. Selleks, et mõista noore eripärasid, arenguvajadusi ja igapäevaseid raskusi, on vajalik teha koostööd teiste noortega seotud spetsialistidega, näiteks õpetajate, tugispetsialistide ning sotsiaal- ja tervishoiutöötajatega. Selline koostöö võimaldab saada tervikliku ülevaate noore olukorrast ning kavandada tegevusi ja tuge, mis vastavad tema tegelikele vajadustele.

Võrgustikutöö on tulemuslik eelkõige siis, kui eesmärgid on kõigile spetsialistidele arusaadavad ning kõik partnerid panustavad ühise sihi nimel. Koostöö noort ümbritsevate osapooltega on muutuste saavutamiseks hädavajalik, sest just toimiv võrgustik loob eeldused noore terviklikuks toetamiseks (Reile & Mäger, 2021).

Mobiilsed noorsootöötajad peavad ka ise kuuluma nii piirkondlikku noorsootöötajate võrgustikku kui ka üleriigilisse noorsootöötajate ja mobiilsete noorsootöötajate koostöövõrgustikku. Nendes võrgustikes osalemine tagab parema infovahetuse, kogemuste jagamise ning ühiste väärtuste kujundamise nii riiklikul kui ka kogukondlikul tasandil.

Peamised koostööpartnerid mobiilsetele noorsootöötajatele:

Koostööpartneriks võib olla ka noore pereliige või sõber, kui see on konkreetses olukorras vajalik. Võrgustikku luues tuleb hoolikalt läbi mõelda, kes ja millisel viisil saab noort toetada ning kelle panus on juhtumi lahendamisel väärtuslik. Mõistlik on tunda oma piirkonna võimalikke koostööpartnereid ning hoida nendega järjepidevat kontakti.

Soovitav on korraldada partneritega regulaarselt kohtumisi, et tutvuda spetsialistidega, mõista nende töö eripära ning selgitada, kuidas nad saavad panustada kvaliteetsesse mobiilsesse noorsootöösse ja kuidas mobiilne noorsootöö saab omakorda toetada nende tööd. Koostööpartneritega kokku lepitud põhimõtted muudavad töö sujuvamaks ja järjepidevamaks ning aitavad uutel töötajatel kiiresti olulisest ülevaate saada.

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ PLANEERIMINE JA ETTEVALMISTUS

Peatükk annab ülevaate sellest, kuidas tõhus mobiilne noorsootöö algab põhjalikust planeerimisest ja ettevalmistusest. Hästi kavandatud töö tagab, et tegevused on eesmärgipärased, turvalised ja vastavad noorte tegelikele vajadustele. Ettevalmistuse oluliseks osaks on sotsiaalruumi analüüsi koostamine ning mobiilse noorsootööga seotud riskide kaardistamine.

Sotsiaalruumi analüüs ja vajaduste hindamine

Eesti mobiilses noorsootöös mõistetakse sotsiaalruumi kui indiviidi ümbritsevat keskkonda – nii füüsilist, sotsiaalset kui ka kultuurilist konteksti, mis kujundab inimese igapäevaelu, hoiakuid ja käitumist. Noorsootöö kontekstis viitab sotsiaalruum eelkõige noorte elukeskkonnale: kohtadele, kus nad õpivad, suhtlevad ja veedavad vaba aega. Sotsiaalruumi mõistmine aitab mõista noorte käitumise põhjuseid, vajadusi ning piirkondlikke erinevusi, mis võivad mõjutada noorte võimalusi ja osalust ühiskonnas (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Sotsiaalruumi analüüsi eesmärk on saada terviklik ülevaade konkreetsest piirkonnast (näiteks kohalik omavalitsus või linnaosa) ning seal elavate noorte olukorrast, võimalustest ja kitsaskohtadest. Selline analüüs aitab mõista piirkonna eripärasid, tuvastada sotsiaalse ebavõrdsuse ilminguid ja toetab mobiilse noorsootöö planeerimist. Sotsiaalruumi analüüsi on mõistlik teha koos koostööpartneritega, keda on kirjeldatud allpool.

Toetudes Johanson (2012) lähenemisele jaguneb sotsiaalruumi analüüs kolmeks põhiosaks:

1

Empiiriline osa

Kogutakse ja analüüsitakse kvantitatiivseid andmeid (nt elanike arv, vanuseline jaotus, haridustase, töötus, huvihariduse võimalused, NGTS seire, Logiraamat jms).

2

Kvalitatiivne osa

Uuritakse inimeste arvamusi ja kogemusi (intervjuud, grupiarutelud, vaatlused).

3

Kontseptuaalne osa

Seotakse eelnev info teoreetiliste ja strateegiliste raamistikega, kujundades tervikpilti piirkonna sotsiaalruumist.

Sotsiaalruumi analüüs on mobiilse noorsootöö kavandamise keskne osa. Kuna iga piirkond on erinev, ei saa mobiilset noorsootööd rakendada universaalse mudelina. Analüüs aitab selgitada, millised on konkreetse kogukonna vajadused ja missugune lähenemine on sobivaim. Sotsiaalruumi analüüsi töölehed leiab käsiraamatu lõpust lehekülgedelt 77-80.

Mõnel juhul võib mobiilset noorsootööd rakendada ka ilma põhjaliku eelanalüüsita, näiteks siis, kui piirkonnas on kiiresti esile kerkinud probleemid (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024):

- noorsootööteenuste vähesus või ühetaolisus;
- probleemse käitumisega noorte kogunemised avalikus ruumis;
- piiratud juurdepääs noorteinfole;
- usaldusväärse täiskasvanu puudumine kogukonnas.

Sotsiaalruumi analüüsi näide

Väikelinna sotsiaalruumi analüüs

Eeltöö (piirkonna määratlemine)

Valitakse näiteks X linn, piirkond või asula (u 5000 elanikku). Määratletakse linna- ja lähialad, kus noored iga päev liiguvad. Kaardistatakse infrastruktuur (koolid, noortekeskus, spordirajatised, poed, ühistransport), samuti arhitektuursed ja sotsiaalsed eripärad, näiteks keskväljak, elumupiirkonnad, avaliku ruumi kvaliteet, ning probleemsed alad, näiteks mahajäetud hooned, halvasti valgustatud tänavad.

Empiiriline osa

Andmed näitavad, et töötuse määr on ligikaudu 5%, noortest 60% osaleb huvihariduses, peamiselt spordi- ja muusikaringides. Vaba aja veetmise võimalused on koondunud koolide ja noortekeskuse ümbrusse, samas kui äärelinna noortel on piiratud ligipääs ühistranspordile ja tegevustele.

Kvalitatiivne osa

Intervjuude põhjal soovivad noored rohkem vabas vormis koosolemise kohti (näiteks noortekohvik või bändiruum). Osa noori väldib noortekeskust, sest peab seda noorematele mõeldud paigaks. Õpetajad ja lapsevanemad toovad esile, et osa noori koguneb avalikes kohtades ja parklates, kus puuduvad sobivad tingimused.

Kontseptuaalne osa

Analüüsi järelalusena sõltub noorte osalus ja kuuluvustunne suuresti avaliku ruumi kvaliteedist ja kogukondlikust toetusest.

Mobiilne noorsootöö võiks siin:

- jõuda nendeni, kes noortekeskust ei kasuta;
- korraldada tegevusi avalikus ruumis (parkides, väljakutel, bussijaama ümbruses, kogukonnakeskustes, avalikes raamatukogudes);
- teha koostööd koolide ja kohalike ettevõtetega, et luua uusi osalusvõimalusi.

Eesmärgi ja sihtgrupi määratlemine

Mobiilse noorsootöö elluviimiseks piirkonnas on oluline määratleda nii eesmärk kui ka sihtgrupp.

- Eesmärgi sõnastamine aitab mõista, miks on vajalik tegevuse käivitamine konkreetses piirkonnas. Eesmärgiks võib näiteks olla soov jõuda noorteni, kes ei osale huvitegevuses, ennetada riskikäitumist või tugevdada kogukondlikku ühtekuuluvustunnet.
- Sihtgruppi tuleb kirjeldada võimalikult konkreetselt: vanus, huvid, käitumismustrid, sotsiaalsed suhted ja kohad, kus aega veedetakse.

Eesmärgi ja sihtgrupi valiku selgus aitab määrata töö fookuse ja leida sobivad töövormid ning meetodid.

Kaardistamine ja andmete kogumine

Analüüsi praktiliseks osaks on noorte kohtumiskohtade kaardistamine ehk „tänavakaardi“ koostamine. Kaardistamise käigus uuritakse:

- kuhu noored kogunevad;
- mis kellaaegadel kogunetakse;
- millised riskid või sotsiaalsed probleemid piirkonnas esinevad.

Andmeid kogutakse erinevate meetoditega:

- vaatlused;
- vestlused kohalike elanike, koolide, politsei ja noortega;
- küsitlused ja fookusgrupid, mis annavad infot noorte vajaduste ja hoiakute kohta.

Süsteemne tegutsemine aitab vältida töö ja teenuste kattumist ning tagada, et ressursid jõuavad just sinna, kus neid kõige enam vajatakse. Tähtis on meeles pidada, et kaardistamine peab olema pidev tegevus. Noorte vajadused ja käitumine muutuvad ajas, nende kogunemiskohad liiguvad koos aastaajaga ning ka ühiskonnas ja piirkonnas toimuvad arengud mõjutavad otseselt seda, kus ja kuidas aega veedetakse.

Ressursside ja vahendite planeerimine

Ressursside ja vahendite planeerimine on mobiilse noorsootöö selgroog. Edu sõltub nii inimressurssidest kui materiaalistest vahenditest. Selgelt kaardistatud meeskond, läbimõeldud varustus ja paindlik logistika loovad turvalise ja toetava keskkonna, kus noored saavad osaleda ja areneda. Planeerimine ei ole pelgalt vahendite kogumine, vaid süsteemne töö kogu meeskonna ja tegevuse toimimise tagamiseks (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Planeerimisel on oluline teha koostööd ka kohaliku omavalitsusega, et mobiilse noorsootöö tulemuste ja mõjuga seotud ootused oleksid selgelt teada. Nii saab teadlikult planeerida ressursse ning kokku leppida, kuidas ja kellele tulemusi esitletakse.

Inimesed kui ressurss

Mobiilset noorsootööd tehes on iga meeskonnaliige väärtuslik ressurss ja selged rollid tagavad töö sujuvuse (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024):

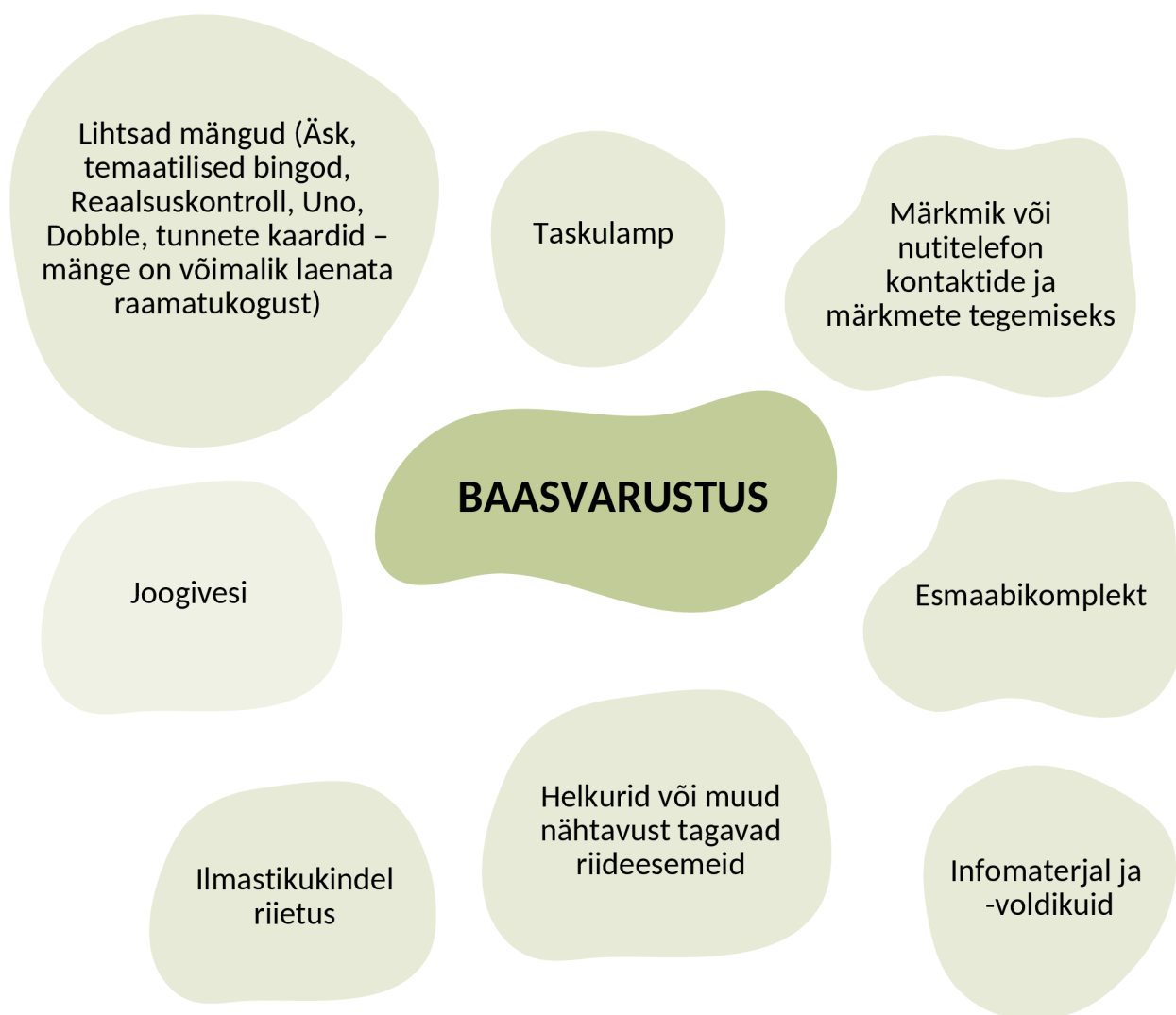
- **Mobiilne noorsootöötaja** on meeskonna põhiliige, kelle ülesanne on luua kontakt noortega, hinnata olukordi avalikus ruumis, pakkuda tuge ning suunata noori sobivate teenuste ja võimaluste juurde.
- **Koordinaator** planeerib tööajad, haldab infot ja tagab vajaliku varustuse.
- **Vabatahtlikud** ja **praktikandid** toetavad sündmuste korraldamist, laiendades tegevuste ulatust ja võimaldades töötajatel keskenduda põhitegevustele.
- **Koostööpartnerid**, näiteks koolid, politsei, sotsiaaltöötajad, Sotsiaalkindlustusamet, noorte heaolu spetsialistid, karjäärinõustajad, noortekeskused ja lastekaitse, on olulised mobiilse noorsootöö toetajad. Koostöö nendega aitab paremini mõista noorte vajadusi ja kujundada sihipäraseid tegevusi. Regulaarsete kohtumiste korraldamine koostööpartneritega peaks olema osa sotsiaalruumi analüüsist, et tagada pidev infovahetus ja ühtne arusaam noorte olukorrast.

Koostööprotsesside käigus on oluline koguda ja jagada tagasisidet, mis toetab töö pidevat arendamist ja kvaliteedi tõstmist. Täpsemalt on koostöö põhimõtteid ja hindamise/tagasiside kogumise praktikaid käsitletud 6. peatükis.

Materiaalne varustus

Materiaalsete vahendite planeerimisel tuleb arvestada, et varustus oleks praktiline ja paindlik, võimaldades kiiret liikumist erinevates keskkondades. Mobiilses noorsootöös on materiaalne varustus oluline, sest see toetab töötaja heaolu ja loob eeldused turvaliseks, nähtavaks ning professionaalseks tegutsemiseks, mis omakorda võimaldab pakkuda kvaliteetset noorsootööd (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024).

Baasvarustuses võiks olla:

Ilmastikukindel riietus on mobiilse noorsootöötaja jaoks hädavajalik. Sageli veedetakse õues mitu tundi järjest ning kui tööandja ei ole taganud piisavalt sooja riietust (jope, müts, jalanõud, kindad, soe pesu), kannatab paratamatult ka töö kvaliteet. Riietus võib muutuda vastavalt aastaajale ning peaks olema kihiline, et tagada noorsootöötaja heaolu töötamise ajal.

Lisavarustus sõltub tegevuse iseloomust, aastaajast ja piirkonna eripärast, võttes arvesse vajadust tagada turvalisus ja liikumisvõimalus ka ebasoodsates tingimustes.

Ruumi ja logistika planeerimine

Logistika tähendab mobiilse noorsootöö puhul eelkõige seda, et mõeldakse läbi, kus, millal ja kuidas meeskond noorteni jõuab. Oluline on teada, millistes kohtades noored tavaliselt viibivad, kuidas sinna pääseb ja millist varustust on vaja kaasa võtta.

Tõhus logistika hõlmab marsruutide ja ajakava koostamist, transpordi korraldamist ning varustuse töökindluse kontrollimist. Kuna mobiilne noorsootöö toimub sageli muutuvates oludes, peab meeskond olema valmis plaane kiiresti kohandama, näiteks halva ilma, ürituste ärajäämise või noorte kogunemiskohtade muutumise tõttu.

Lisaks füüsilisele kohalolekule on sama oluline nähtavus sotsiaalmeedias. See on oluline nii noorte kui ka kogukonna jaoks, sest kogukonnal peab olema võimalus olla teadlik, kuidas ja mil viisil mobiilset noorsootööd nende piirkonnas tehakse. Noored saavad sageli infot ja suhtlevad peamiselt sotsiaalmeedias, mistõttu on oluline, et mobiilse noorsootöö tiim oleks sotsiaalmeedias aktiivne ja järjepidev. Näiteks enne tänavatööd tehakse sageli lühike *story* või postitus, kus jagatakse infot, millal ja mis piirkonnas mobiilsed noorsootöötajad tegutsevad. Selline ennetav teavitamine annab noortele märku, et töötajad on olemas, loob tuttavlikkust ning julgustab noori kontakti otsima. Füüsiline ja digitaalne nähtavus täiendavad teineteist – mõlemad aitavad tugevdada usaldust, suurendada ligipääsetavust ning tagada, et mobiilne noorsootöö oleks tõepoolest seal, kus on noored.

Näide:

Kui noorsootöötajad planeerivad välitööd väikelinna bussijaama ja pargialale, on mõistlik ette mõelda:

- kuidas ja mis ajaks kohale jõutakse;
- kas varustuses on vajalikud esemed (näiteks vihmakeebid, taskulamp, infomaterjalid);
- kuhu saab vajadusel varju minna või asukohta vahetada;
- kuidas jagatakse infot, kui plaanis tuleb muudatusi teha.

Selline ettevalmistus aitab vältida segadust ja annab noortele kindlustunde, et töötajad on alati olemas ja valmis neid kuulama. Kui logistika toimib, saab kogu energia suunata sinna, mis on töö tuum: suhtlemisele ja noorte toetamisele.

Riskianalüüs ja ohutus

Mobiilse noorsootöö planeerimisel on riskianalüüs ja ohutus keskse tähtsusega. Töö noortega välitingimustes võib hõlmata ootamatuid olukordi, milleks tuleb eelnevalt valmistuda, et tagada nii meeskonna kui ka noorte turvalisus (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024; Johanson, 2024).

Võimalikud kriisiolukorrad, tegevused kriisi ajal ning tegevused pärast kriisi peaksid olema kirjeldatud mobiilset noorsootööd korraldava asutuse, näiteks noorte- või noorsootöökeskuse kriisiplaanis. Kriisiplaani koostamise aluseks on riskide hindamine ja vastav riskianalüüs, milles tuuakse välja nii riskide ennetamise tegevused kui ka selged juhised tegutsemiseks olukorras, kus kriis on juba tekkinud. Noortekeskuse kriisiplaan võib olla koostatud näiteks [Haridus- ja Teadusministeeriumi soovitatud õppeasutuse kriisiplaani](#) näitel.

Riskide kaardistamine

Kriisilukorrad mobiilses noorsootöös võivad esineda erineval tasandil, nii noorsootöötajate ja noorte vahel avalikus ruumis tekkivate olukordadena kui ka laiemalt kogukonna või ühiskonna tasandil. Riskide kaardistamine on esimene samm ohutuse tagamisel. Oluline on analüüsida võimalikke ohte, mis võivad tekkida tegevuse käigus:

1

Geograafilised ja sotsiaalsed ohud

Näiteks ohtlikud piirkonnad, võimalikud konfliktid, kahtlased või ebaturvalised kohtumiskohad.

2

Ilmastikuolud

Näiteks vihm, tuul, äkilised temperatuurimuutused, mis võivad mõjutada tegevuste turvalisust.

3

Noorte riskikäitumine

Näiteks alkoholi või narkootikumide tarvitamine, impulsiivne käitumine, enesevigastamise oht.

Ohutusreeglid

Turvalisuse tagamiseks on soovitatav järgida põhireegleid:

- mitte töötada üksi, vaid alati meeskonnaga;
- hoida pidevat kontakti noortekeskusega/koordinaatoriga;
- hinnata olukorra turvalisust enne sekkumist;
- arvestada oma vaimse ja füüsilise valmisolekuga: väsimus, mõtted mujal või kehv vorm võivad riskitaset suurendada.

Riskianalüüsi koostamine

Riskianalüüsi koostamisel alustatakse riskide kirjeldamisest, hinnates iga riski esinemise tõenäosust ning selle realiseerumisel kaasnevate tagajärgede raskusastet.

Riski esinemise tõenäosus	Riski realiseerumisel kaasnevate tagajärgede mõju			
	Katastroofiline	Kriitiline	Piiripealne	Ebaoluline
Sage	Suur	Suur	Tõsine	Keskmine
Võimalik	Suur	Suur	Tõsine	Keskmine
Episoodiline	Suur	Tõsine	Keskmine	Madal
Väike	Tõsine	Keskmine	Keskmine	Madal
Ebatõenäoline	Keskmine	Keskmine	Keskmine	Madal

Riskid kaardistatakse tabelisse, kus hinnatakse nende tõenäosust ja võimalikku mõju ning määratakse leevendusmeetmed. Seejärel määratakse meetmed, mis on suunatud riski esinemise tõenäosuse vähendamisele (ennetavad meetmed), ning need, mis aitavad riski ilmnemisel vähendada tagajärgede raskust (leevendavad meetmed). Riskianalüüsi tabelite variante saab vaadata ja kasutada töölehtedelt, mis asuvad lehekülgedel 81 ja 82.

Vastutuse kaardistamine

Riskianalüüsis võib meetmete juurde märkida ka vastutajad, näiteks ametikohtade või rollide löikes konkreetse olukorra puhul. Täpsem vastutus peaks aga olema määratletud kriisiolukorras tegutsemise juhendis.

Näiteks: koordinaator jälgib turvalisust, vabatahtlikud tagavad varustuse olemasolu ja partnerid toetavad kriisiolukordades.

Hädaolukorra plaan

Sammud, kuidas käituda kriisi- või hädaolukorras

Näide:

Kui noor on alkoholi või narkootikumide mõju all või ohustab iseennast, tuleb kutsuda abi, järgida meeskonna kokkulepitud protokoll ja dokumenteerida toimunu.

Kriisisekkumine

Olukordades, kus noor on ohus, peab noorsootöötaja oskama reageerida adekvaatselt.

Peamised tegevuspõhimõtted on järgmised:

- hinnata vägivalla, alkoholi või narkootikumide mõju all oleva noore käitumist;
- vajadusel kutsuda professionaalne abi või teavitada vastavaid asutusi;
- sekkuda kooskõlas meeskonna kokkulepete ja kehtivate ohutusjuhistega.

Õiguslik raamistik

Mobiilse noorsootöö tegevused peavad toimuma seaduste ja eetiliste põhimõtete järgi.

Olulised põhimõtted on:

- järgida lastekaitseseadust, isikuandmete kaitse, noorsootöö seaduse, sotsiaalhoolekande seaduse, kohaliku omavalitsuse regulatsioone ja avaliku korra eeskirja nõudeid;
- tagada konfidentsiaalsus ja eetiline suhtlus;
- sekkuda ainult õiguspäraselt ja teadlikult, vältides valeinformatsiooni edastamist või manipuleerimist;
- arvestada kohalikke kultuurilisi ja tavapäraseid norme (Johanson, 2024).

Võimalikud ohud

Enne sekkumist tuleb hoolikalt hinnata järgmiseid riske:

- olukorra puudulik hindamine;
- meeskonnaliikmete vaheliste kokkulepete puudumine;
- tegevuse läbiviimine väsinuna või ebasobivas seisundis;
- sekkumine valel ajal või vales kohas;
- noorte ebatavaline käitumine;
- unustatakse, et ollakse väljastpoolt tulnud külalised;
- õigusliku aluse puudumine sekkumiseks;
- manipuleerimise või kokkulepete rikkumise oht;
- teadmatus teema või tegevuse sisu suhtes;
- kohaliku kultuuri ja tavade tundmatus.

Õige ettevalmistus, riskide hindamine ja selged ohutusreeglid aitavad tagada, et mobiilne noorsootöö on turvaline, professionaalne ja usaldusväärne (Johanson, 2024).

Peatükk käsitleb mobiilse noorsootöötaja tööd suunavaid eetilisi põhimõtteid, mis on kirjeldatud noorsootöötaja kutsestandardites. Mobiilse noorsootöötaja töö noortega põhineb kutse eetikal, mis toimib pideva juhisena sõltumata kasutatavast tehnikast või meetodist. Eetiliste teeside eesmärk on tagada, et töö noortega lähtuks noorte vajadustest, toetaks vastutuse võtmist oma tegevuste eest ning soodustaks kaasamist ja osalust.

Noorsootöötaja tegutseb avatult ja läbipaistvalt

Esimene põhimõte sätestab, et noorsootöötaja on aus ja avatud noorsootöö eesmärkide ja meetodite osas. See tähendab avatust vahetus suhtluses ning valmisolekut selgitada noorele, millisel eesmärgil ja milliseid meetodeid kasutatakse. Võimalusel küsib noorsootöötaja noorelt nõusolekut ning uurib, kuidas noor hindab eesmärkide ja meetodite sobivust enda jaoks. Peatükis 2 on toodud näiteid mobiilse noorsootöötaja võimalustest noortega suhtlemise alustamisel või jätkutegevustes. Iga tegevust ei ole võimalik ega mõistlik noorele selgitada, kuid mobiilne noorsootöötaja tutvustab noorele oma tegevuse eesmärgi ning kaasab teda võimalusel meetodi valikusse.

Oluline on, et noorsootöötaja mõistaks: oma elu puudutavad otsused ja teadlikud valikud, sealhulgas otsuse osaleda noorsootöös, teeb noor ise. Mobiilse noorsootöötaja roll on tagada, et noorel oleks kättesaadav usaldusväärne ja mitmekülgne teave, mis toetab tema teadlikke valikuid.

Need tegutsemise alused on sätestatud noorsootöö seaduses (2010), mille järgi tuleb noorsootöö korraldamisel lähtuda järgmistest põhimõtetest:

- noorsootööd tehakse noorte jaoks ja koos noortega, kaasates neid otsuste tegemisse;
- tingimuste loomisel teadmiste ja oskuste omandamiseks lähtutakse noorte vajadustest ja huvidest;
- noorsootöö põhineb noorte osalusel ja vabal tahtel.

Teine osa põhimõttest hõlmab noorsootöötaja teadlikkust oma vastutusest kogukonna ja avalikkuse ees ning sellest tulenevat läbipaistvust. Selle tagamiseks peab olema kindel, et noorsootöötajal ei esine lastekaitseseaduses sätestatud piiranguid lastega töötamiseks.

Ehkki lastekaitseseadus sätestab need piirangud alla 18-aastastega töötamiseks, laiendab noorsootöötaja kutse-eetika samade nõuete järgimise ka noortega töötamisele vastavalt noorsootöö seadusele, mis käsitleb noorena kuni 26-aastast isikut. Piirangud on loetletud lastekaitseseaduse 20. paragrahvis ning on seotud laste vastu toime pandud süütegudega.

Piirangute kontrollimiseks väljastab karistusregister teavet isiku karistatuse kohta, mille põhjal tööandja või isik ise saab hinnata, kas seaduses loetletud piirangud kehtivad (Karistusregistri seadus, 2022). Karistusandmete väljavõte on nõutav ka noorsootöötaja kutse taotlemisel. Mõnes omavalitsuses, näiteks Pärnus, eeldatakse mobiilsetelt noorsootöötajatelt vähemalt 5. taseme kutset või selle taotlemist tööle asumise esimesel aastal.

Lisaks peab noorsootöötaja olema valmis oma tegevuse läbipaistvuseks ning suutma oma tegevust põhjendada, selgitada ja sellest aru anda nii noorele, temaga seotud osapooltele kui ka erinevatele koostööpartneritele.

Noorega seotud osapooled:

- noore vanemad, hooldajad või eestkostjad,
- noore tööandja,
- huviringid, noorteühendused,
- spetsialistid (noorte heaolu spetsialist, lastekaitse spetsialist).

Tegevuse elluviimisega seotud osapooled:

- tegevust elluviiv asutus (noortekeskus),
- asutuse omanik (vallavalitsus),
- rahastajad (fondid või sponsorid)
- avalikkus (kogukond ja naabruskond.)

Noorsootöötaja suhtleb noortega lugupidavalt

Kutse-eetika teine põhimõte suunab mobiilseid noorsootöötajaid kohtlema noori võrdselt ning suhtuma nende arvamustesse ja maailmapilti lugupidamise ja sallivusega (SA Kutsekoda, n.d.). Ühelt poolt annab see põhimõte noorsootöötajale juhised tegutsemiseks, teisalt rõhutab vajadust olla noortele eeskujuks, innustades neid käituma ja suhtuma samade väärtuste kohaselt. Mobiilne noorsootöötaja kohtub oma töös väga erinevate tõekspidamiste, kultuuriliste tavade, keelte, iseloomuomaduste ja käitumisviisidega noortega. Oskus ära tunda oma tundeid ja mõtteid on oluline eeldus noore aktsepteerimisel.

Kutse-eetika dokumendis on juhisenä välja toodud, et noorsootöötaja püüab mõista noore elu tegelikkust, selle kujunemist ja mõjutegureid ning suhtub empaatiaga noore seisukohtadesse (SA Kutsekoda, n.d.). Mõistmist toetab arusaamine noore käitumise taga olevatest uskumustest ja väärtustest. Oluline on märgata, et empaatia või kaastunne ei tohi asendada haletsemisega. Samuti tasub mees pidada, et ainuüksi käitumise muutmine ei pruugi kaasa tuua muutust noore enesemääratluses. Seepärast ei ole põhjendatud eeldada, et kui näiteks politseinik on oma meetmetega suunanud noort teisiti käituma, on muutunud ka noore arusaamad. Mobiilne noorsootöötaja saab endiselt toetada noort tema enesemääratluse, väärtuste ja tõekspidamiste ülevaatamisel.

Diltsi püramiid (Dilts, 2014)

Mobiilne noorsootõtaja püüab mõista noort seal, kus muutused kujunevad, mis võimaldab tal võtta mentori või vaimse toetaja rolli ning valida olukorraga sobivad lähenemisviisid. Mobiilne noorsootõtaja on pigem õigete küsimuste küsija kui vastuste etteandja. Ta suunab noort erinevate infoallikate juurde, toetab materjalide ja kontseptsioonide mõistmist ning annab noorele märku, et austab tema õigust teha iseseisvaid otsuseid ja valikuid.

Oluline on pidada tähtsaks iga noore arvamust ning olla salliv erinevuste suhtes. Noorsootõtaja ei tohi oma käitumisega alavääristada ühegi noore seisukohti, sõltumata tema vanusest, soost, rahvusest, religioonist, võimetest, isikuomadustest või muudest asjaoludest. Kohustus lähtuda võrdse kohtlemise ja sallivuse põhimõttest on sätestatud noorsootöö seaduses (Noorsootöö seadus, 2010). Erinevuste aktsepteerimist toetab eelkõige mõistmine, mistõttu on oluline noori tõeliselt kuulata. Gordon ja Burch (2006) on välja toonud neli viisi, mis soodustavad tõhusat suhtlemist noortega.

Toetav kuulamine ja vaikimine

See ei ole alati parim viis empaatia edasiandmiseks, sest noor ei pruugi mõista, et teda tõepoolest kuulatakse, ega saa ka tagasisidet. Samas võib vaikiv ja toetav kohalolek julgustada noort oma mõtteid ja tundeid jagama. Vaikiv kuulamine võib olla mobiilsele noorsootõtajale kasulik võte olukordades, kus noorel on kartus ülekuulamise ees või vajadus mõtteid oma tempos avada. Noor võib sellisel juhul vabalt oma lugu muuta, rääkida vastuoluliselt, korrata või arutleda oma mõtete üle ilma surveta kohe midagi selgelt sõnastada.

Toetavad reageeringud ja kehakeel

Väljendavad aktsepteerimist ja teataval määral ka empaatiat, andes märku kuulamisest ja tähelepanust. Selline suhtlemisviis võib mõnevõrra julgustada noort rääkima, kuid noor ei saa siiski tagasisidet selle kohta, kas ja kuivõrd teda mõisteti. Seepärast on oluline, et mobiilne noorsootõtaja ei annaks kuulamisel ekslikku kinnitust noore jutule, näiteks ei jääks kordama „jah, ja-jah“ mõne teguviisi heakskiitmise toonil. Pigem võib ta kehakeele ja toetavate sõnaliste märguannetega näidata, et julgustab noort oma lugu edasi rääkima.

Ukseavajad

Lühirepliigid ja avatud küsimused annavad noorele märku, et kuulaja on huvitatud ja valmis teda kuulama. Sellist lähenemist on eriti kasulik kasutada vestluse alguses või siis, kui noor jääb oma jutuga toppama. Näiteks võib vestlust alustada sõnadega: „*Sa näed murelik välja, kuidas ma saan sulle toeks olla?*“ Vestluse käigus võib küsida: „*Mis võiks sinu arvates olla lahendus?*“ Vestluse avamise näiteid on toodud leheküljel 16

Aktiivne kuulamine ehk peegeldamine

Selle kuulamisviisi puhul tunneb noor, et tema mõtteid ja tundeid austatakse, mõistetakse ja aktsepteeritakse. Aktiivne kuulamine aitab jõuda tegelike probleemideni ning toetab noore enesemõistmist. Peegeldada võib tundeid, sõnastades välja ütlemata, kuid nähtava tunde, või sõnu, korrates sõna-sõnalt rääkija olulist mõtet või viimast fraasi. Näiteks tunde peegeldamisel: „*Kas ma saan õigesti aru, et sa oled vihane, kuna sul ei olnud võimalust selles olukorras teisiti käituda?*“

Noore aktsepteerimisel ja mõistmisel on mobiilsel noorsootöötajal oluline jälgida, et ta ei avaldaks tunnustust käitumisele, mis ei ole soovitatav (näiteks ainete tarvitamine), vaid sellele, et ta mõistab noore ajendeid, vajadusi või seisundit, mis viisid selle valikuni. Sellelt pinnalt saab vestluses liikuda edasi noore suunamisele alternatiivsete ja tervislikumate valikute poole, mis võimaldavad saavutada sama tunde või seisundi ilma kahjulike tagajärgedeta.

Lähtudes oma rollist abistava elukutse esindajana, on mobiilsel noorsootöötajal suur võimalus olla noore mõjutaja ja eeskuju. Seetõttu kehtivad noorsootöötaja kutse-eetikas ka teatud piirangud tema tegevusele väljaspool tööaega. Noorsootöötaja ei tohi kuuluda keelustatud ega äärmuslikesse rühmitustesse ning peab suhtluses noorega säilitama erapooletuse.

Töö käigus teatavaks saanud informatsioon, sealhulgas noorte arvamused ja seisukohad, on konfidentsiaalne. Seda võib kasutada üksnes eesmärgil, milleks noor selle usaldas, või juhul, kui noorsootöötaja hinnangul esineb selge oht noorele, teistele isikutele või ühiskonnale üldiselt.

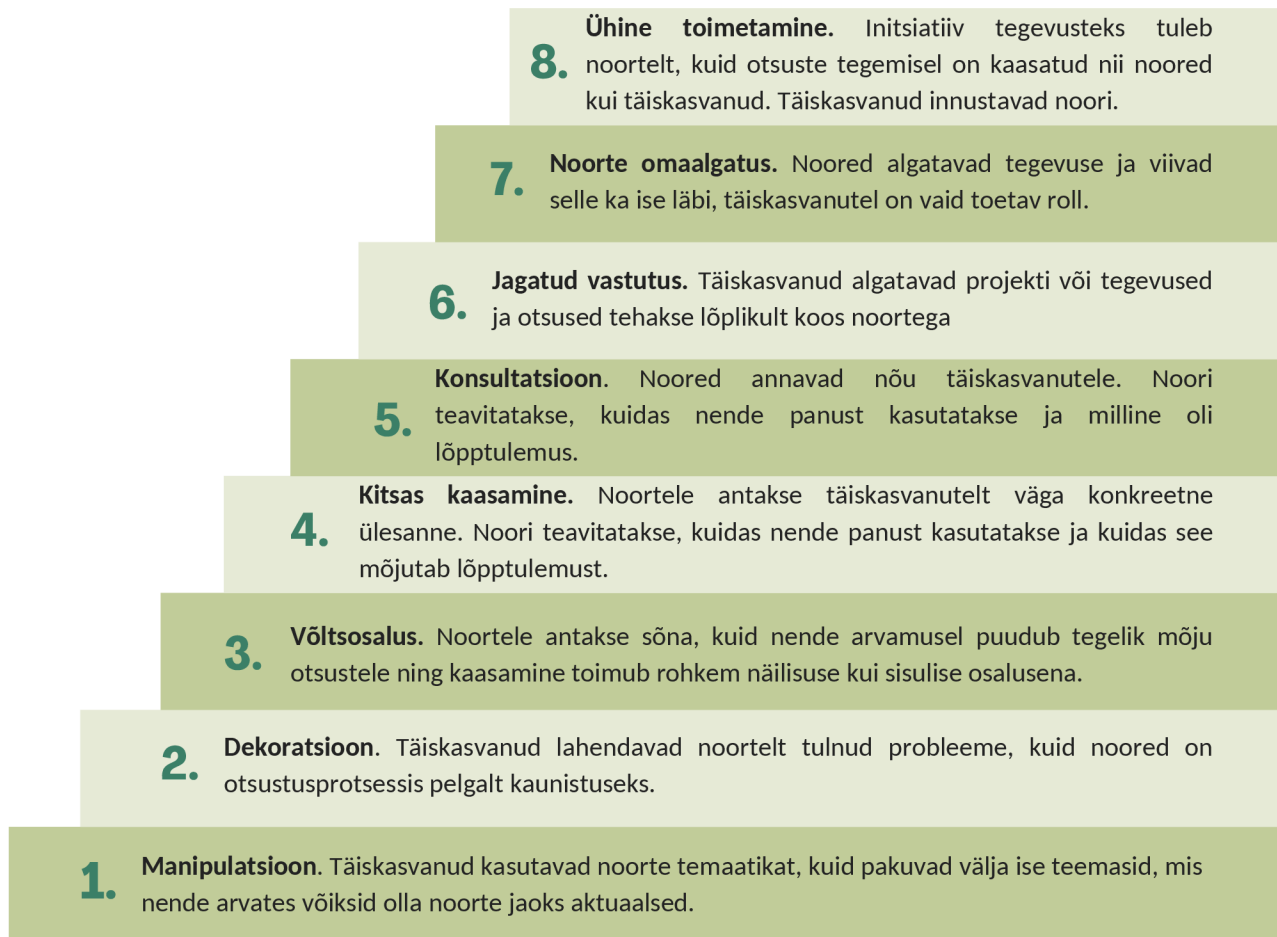
Alaealiste puhul peab noorsootöötaja lähtuma lastekaitseseaduse paragrahvis 27 sätestatud kohustusest teatada abivajavast lapsest lapse elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele või helistada lasteabitelefoni **116 111**. Lastekaitseseaduse paragrahvi 26 järgi on abivajav laps selline laps, kelle heaolu on ohustatud või kelle puhul on tekkinud kahtlus väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu lapse õigusi rikkuva olukorra suhtes. Abivajavaks lapseks liigitatakse ka selline laps, kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute heaolu.

Noorsootöötaja on võrdses partnerluses noorega

Kutse-eetika kolmas põhitees sätestab, et noorsootöötaja lähtub töös noorega võrdväärse partnerluse põhimõttest ning järgib noorsootöö ja selle korralduse aluspõhimõtteid (SA Kutsekoda, n.d.). Partnerluse põhimõttest lähtumine noorsootöö korraldamisel on sätestatud ka noorsootöö seaduses (Noorsootöö seadus, 2010). Kutse-eetika täpsustab, et partnerlus väljendub noorte kaasamises otsuste tegemisse ning nende omavahelise koostöö soodustamises (SA Kutsekoda, n.d.).

Kaasamine on oluline vahend riiklike noortevaldkonna arengueesmärkide saavutamiseks, mille eesmärk on tagada noorte osalemine ja arvamuse ärakuulamine kõigil valitsemistasanditel (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021). Vahetus töös noortega on noorte kaasamine sama oluline. Eksitav on pidada kaasamiseks üksnes noorte osalemist või füüsilist kohalolu. Kaasamine peab olema sisuline ja tähenduslik, andes noortele reaalse võimaluse kaasa rääkida otsuste kujundamises.

Kaasamise sisukuse hindamiseks kasutatakse erinevaid mudeleid, millest üks levinumaid on Harti redel (Hart, 1992). Selle mudeli järgi kujutavad kolm madalamat astet noorte võltskaasamist, ülejäänud viis astet aga järjest sisukamat ja mõjusamat kaasamist. Mõnel juhul võib olla õigustatud ka piiratud kaasamine, näiteks ainult info vahendamise tasandil, kui mobiilne noorsootöötaja jagab noorteinfot. Igal juhul on noorte kaasamine otsuste tegemisse noorsootöö seadusest tulenev kohustus (Noorsootöö seadus, 2010).

Roger Harti noorte osaluse redel (1992)

Nii kaasamise kui ka koostöö soodustamiseks on oluline luua turvaline ja toetav keskkond, kus noored tunnevad end väärtustatuna. Üks oluline osa sellest on omavaheliste kokkulepete sõlmimine. Mobiilne noorsootöötaja teavitab noori kohustustest ja piirangutest, näiteks konfidentsiaalsuse osas, selgitades, millistel juhtudel ja kellele võib noortega seotud infot jagada. Tegutsemiseks vajalikud kokkulepped (mitte reeglid) sõlmitakse koostöös kõigi osapooltega ning nende täitmist jälgitakse ühiselt. Vajaduse korral tullakse kokkulepete juurde tagasi ja neid täiendatakse, kui selgub, et need ei toimi või ei ole piisavad. Samuti tuleb anda noortele selged ülesanded, juhised ja vajalikud vahendid nende täitmiseks, kuid samas jätta piisavalt ruumi oma lahenduste pakkumiseks ja uute lähenemiste katsetamiseks.

Noorsootöötaja innustab noori omaalgatusele ning püüab tagada, et kaasatud oleksid kõik noored, sealhulgas need, kelle võimalused on piiratud majanduslikel, geograafilistel, rahvuslikel, tervislikel või muudel põhjustel. Mobiilne noorsootöötaja tegutseb avalikus ruumis ning puutub seetõttu sageli kokku haavatavamate noortegruppidega. Mõistev ja lugupidav suhtumine loob aluse kontakti tekkeks kõigi noortega, sõltumata nende taustast või olukorrast. Noorte omaalgatus väljendub ka selles, kui noor pakub mobiilse noorsootöötajaga vesteldes ise välja võimalikke lahendusi oma olukorrale.

Noorte omaalgatuse toetamise aluseks on eelnevalt käsitletud põhimõtted, nagu noore usaldamine ning tema vastutuse ja õiguste tunnustamine oma elu ja tegevusi puudutavate otsuste tegemisel. Noorte omaalgatuse toetamine on sätestatud noorsootöö seaduses ühe noorsootöö korraldamise põhimõttena (Noorsootöö seadus, 2010).

Omaalgatuse innustamisel puutub noorsootöötaja alati kokku noore motivatsiooniga ehk liikumapaneva jõuga. Ryan ja Deci (2000) enesemääramise teooria järgi kujundavad motivatsiooni kolm põhielementi: autonoomia, seotus ja kompetentsus. Noor peab tundma, et tal on õigus ise otsuseid teha, vähemalt selgelt määratletud piirides, mille raames ta saab vastutust võtta. Seotuse ehk kuuluvuse tunne tähendab, et noor tajub hoolivust ja tunneb, et tal on oma roll ja koht grupis. Kompetentsuse tunne ei teki liiga lihtsate ega liiga keerukate ülesannete täitmisel, vaid areneb järk-järgulise liikumise kaudu eesmärgi suunas, pakkudes noorele piisavat tuge ja tagasisidet. Oluline on, et noor tajuks toimuvat arusaadavana ning teaks, kuidas tema tegevused viivad soovitud tulemusteni. Konkreetse tehnikana võib kasutada motiveeriva intervjuerimise meetodit, mis aitab noorel ise leida lahendusi ning võtta vastutust nende elluviimise eest.

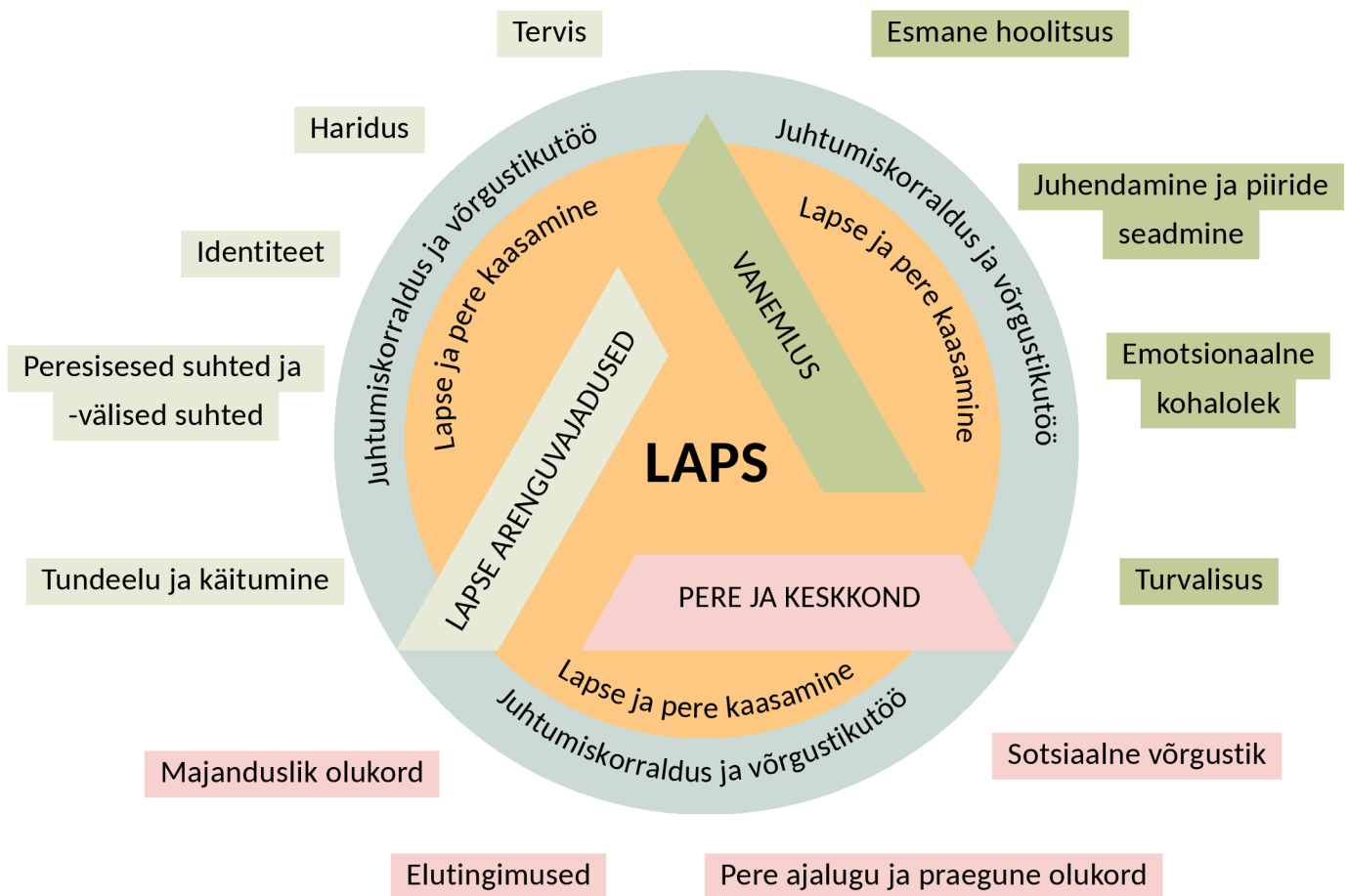
Noorsootöös lähtutakse noortest

Kutse-eetika neljas tees juhib noorsootöötajat lähtuma oma töös noorest kui tervikust, võttes arvesse tema arvamust, ideid ja maailmavaadet (SA Kutsekoda, n.d.). Mobiilne noorsootöötaja valib töömeetodid, tegevused ja eesmärgid lähtuvalt noorte olukorrast, huvidest ja vajadustest, pühendades aega ja tähelepanu nende elu tegelikkuse tundmaõppimisele. Ta on kursis noorte hoiakute ja probleemidega, ühiskonna üldiste suundumustega noorte suhtes ning kohalike oludega. Samuti peab noorsootöötaja olema informeeritud hoiakutest ja põhiprobleemidest, mis iseloomustavad noorte elu ning noortevaldkonna arenguid nii Euroopas kui ka mujal maailmas.

Probleemide ennetamisel on kasulik pöörata tähelepanu keskkonna füüsilistele ja psühholoogilistele omadustele (Gordon & Burch, 2006). Tõhus ennetus hõlmab planeerimist koos noortega, nende kaasamist ruumi kujundamisse, tagasiside küsimist turvalisuse ja mugavuse kohta ning noorte ja noorsootöötajate vajaduste ühendamist. Kui kõigi osapoolte baasvajadused on rahuldatud, saavad nad keskenduda kõrgemate vajaduste täitmisele. Näiteks ei ole mobiilsel noorsootöötajal sobiv hetk hakata noorega rääkima edasiõppimise või karjääri teemadel, kui noorel on kõht tühi, tal on külm, ta ei tea, kus ta ööbida saab või ta ei tunne end turvaliselt.

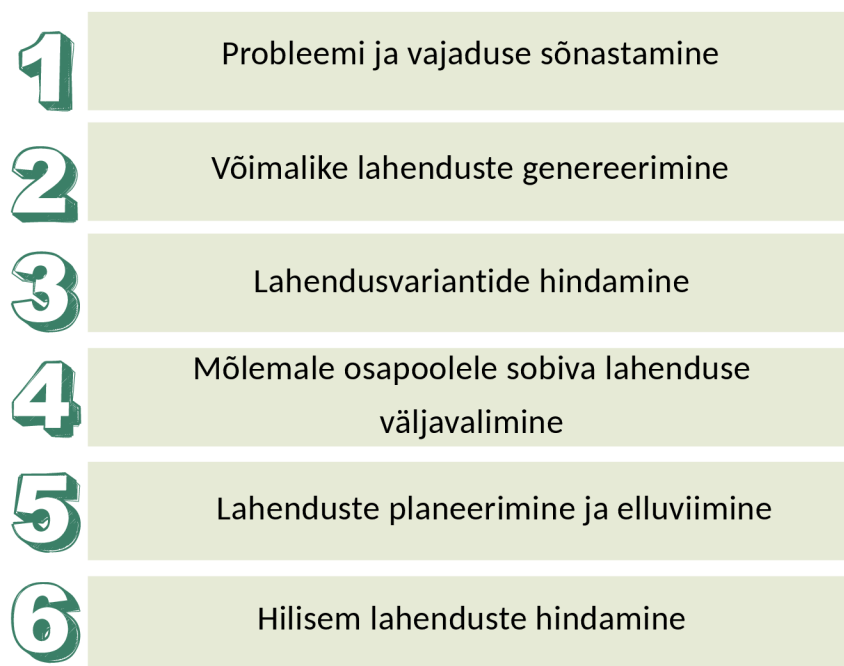
Sotsiaalvaldkonnas kasutatakse lapse vajaduste ja nendes toimuvate muutuste uurimiseks lapse heaolu kolmnurga mudelit (Sotsiaalkindlustusamet, 2023). Selle järgi leitakse lapse heaolu ja arengut toetavad tegurid ning takistavad tegurid esmalt lapse arenguvajaduste vaatest, teiseks vanemluse ehk vanemate suutlikkuse seisukohast ning kolmandaks pere ja keskkonna tunnuste kaudu.

Täiskasvanutele toe pakkumisel saab juhinduda [täisealise inimese abi- ja toetusvajaduse hindamise juhendist.](#)

Lapse heaolu kolmnurga mudel (Sotsiaalkindlustusamet, 2023)

Kui noorel on abivajadus tekkinud, on selle lahendamiseks välja töötatud mitmeid lähenemisi, mis erinevad detailides, kuid on oma põhimõttelt sarnased. Mobiilne noorsootöötaja võib suunata või toetada noori konflikti lahendamisel, arvestades olukorra tausta ja konteksti (Turkka ja Saarholm, 2023). Üks levinud lähenemine on kaotajateta konflikti lahendamise meetod, mis eeldab, et osapooled otsivad lahenduse koostöös, nii et keegi ei jää kaotajaks ning kõikide vajadused leiavad võimalikult hea lahenduse. Selleks kasutatakse Gordoni ja Burchi (2006) kirjeldatud järjestikulisi samme, mis aitavad konflikti turvaliselt ja konstruktiivselt juhtida.

Gordoni ja Burchi (2006) kuueastmeline kaotajateta konfliktide lahendamise mudel.

Iga etapi põhjalikumat käsitlust saab lugeda ka eesti keeles ilmunud raamatust „Õpetajate kool“ (Gordon & Burch, 2006). Näiteks soovitatakse kolmanda sammu puhul välistada kõik lahendusvariandid, mis saavad negatiivse hinnangu kelleltki osapooltest, sõltumata põhjusest. Neljandas etapis tuleb jõuda üksmeelsele kokkuleppele, mitte kasutada hääletamist, kuna sellega kaasnevad paratamatult võitjad ja kaotajad.

Lisaks soovitatakse taastava vestluse metoodikas igalt osapoolelt küsida järgmisi küsimusi:

1. Mis juhtus?
2. Mida Sa enne seda juhtunut mõtlesid? Kuidas Sa end tundsid? Mida Sa juhtunu ajal mõtlesid? Mida Sa tundsid? Mida Sa peale juhtunut mõtlesid? Kuidas Sa end tundsid? Milliseid mõtteid see juhtunu Sinus praegu tekitab? Milliseid tundeid see Sinus tekitab?
3. Millised olid teie suhted/läbisaamine enne juhtunut? Milline on olnud peale juhtunut? (Kui on asjakohane küsida).
4. Keda ja kuidas antud juhtum on mõjutanud?
5. Mida Sa vajad, et selles loos edasi liikuda?

Peatükis antakse ülevaade spetsialistide ja ametkondade koostööst, võrgustikutööst ja partnerlusest, mis moodustavad eduka mobiilse noorsootöö aluse. Kui peatükis 2 käsitleti peamiselt noore ümber toimivat võrgustikku, siis selles peatükis keskendutakse laiematele eesmärkidele suunatud võrgustikele.

Mobiilse noorsootöö vaates on koostöö ja võrgustikutöö eriti olulised, kuna MoNo toimub noorte igapäevases keskkonnas ning sageli olukordades, kus noorte vajadused on mitmetahulised ja ei piirdu ainult noorsootöö kompetentsidega. Koostööpartnerid aitavad luua tervikliku tugisüsteemi, mis võimaldab märgata varajasi ohumärke, jagada infot, reageerida kiiremini ning pakkuda noortele sobivaid teenuseid ja tuge. MoNo töötaja ei saa ega peagi kõike ise tegema, kuid ta saab olla sillaks erinevate valdkondade vahel, et pakkuda noorele kvaliteetset ja vajalikku tuge. Võrgustikutöö loob seega turvalisema ja stabiilsema keskkonna ning toetab noorte järjepidevat arengut ja heaolu.

Kohaliku tasandi organisatsioonide ja spetsialistide vahelist võrgustikutööd võib määratleda kui iseseisvate toimijate mitteametlikku, mittehierarhilist ja poolpüsivat kooslust, mis on loodud vastastikuse rikastamise, jagamise ja koostöö eesmärgil (van Ewijk, 2017).

Ametkondade ja spetsialistide vahelist võrgustikku ühiste eesmärkide saavutamiseks võib pidada partnerluseks, kus iga osapool saab koostööst kasu. Kõige levinum partnerluse vorm on info vahetamise eesmärgil koos käivad võrgustikud (van Ewijk, 2017). Noortevaldkonnas on sellisena tegutsenud mitteametlikud noorsootöötajate ja noorte ümarlauad (Teder, 2017). See on sisulise koostöö mõttes üks vähima nõudlikkusega ning madalamal tasandil toimiv partnerluse viis.

		Koostöö (ingl <i>cooperation</i>)		Koosloome (ingl <i>co-creation</i>)
				Üksteise suutlikkuse rikastamine vastastikuse kasu eesmärgil
		Ressursside jagamine		Ressursside jagamine
Koordineerimine (ingl <i>coordination</i>)		Tegevuste või tööviiside muutmine ühise eesmärgi saavutamiseks		Tegevuste või tööviiside muutmine ühise eesmärgi saavutamiseks
Võrgustikutöö (ingl <i>networking</i>)	Info vahetamine vastastikuse kasu eesmärgil	Info vahetamine vastastikuse kasu eesmärgil	Info vahetamine vastastikuse kasu eesmärgil	Info vahetamine vastastikuse kasu eesmärgil

Partnerluse tasemed (Avatud Ülikooli kohandus Himmelmanni (1996) mudelile).

Info vahendamisest sisukamana toimib partnerlus koordineerimisena, kus ei piirduta ainult teabevahetusega, vaid partnerid muudavad oma tegevusi või tööviise ühise eesmärgi saavutamiseks. Selline koostöö aitab vältida teenuste kattumist ja dubleerimist. Näiteks võib see hõlmata kohalikel tasanditel sündmuste korraldamise aegade kooskõlastamist, et need ei langeks noorte jaoks samale ajale. Mitmes vallas teevad sel viisil koostööd noortekeskused ja noortetoad, millele on loodud ka katusorganisatsioon. Pikemat aega on selliselt toiminud erinevad kultuurivaldkonna võrgustikud, kus koostatakse avalikke kultuurikalendreid.

Koostöö tasandil astutakse koordineerimisest samm edasi. Lisaks info vahetamisele ja tegevuste koordineerimisele jagatakse ka ressursse, näiteks raha, töötajaid või ruume, ühise kasu ja partnerite võimaluste laiendamise eesmärgil. Näiteks võivad organisatsioonid korraldada ühiseid sündmusi, kasutades selleks ühiseid ruume ja tööjõudu. Eestis viiakse sellist partnerlust ellu mitmetes kogukondades, kus ühiselt korraldatakse turvalisuse-, lastekaitse-, pere- või kogukonnapäevi.

Näiteks Viimsi vallas kohtuvad kord kuus valla noorsootöö spetsialisti eestvedamisel aktiivsed õpilasesinduste, noortevolikogu ja noortekeskuse esindajad ning valdkonna töötajad ja ametnikud ümarlaua „Viimsi noorte jutud“. Ümarlaua eesmärk on arutada koostöövõimalusi ja ühiseid tegevusi ning käsitleda noorte seas aktuaalseid teemasid, mis osalejate hinnangul vajavad suuremat tähelepanu või lahendamist (Viimsi vald, 2025).

Kõrgeim partnerluse vorm on koosloome, kus partnerid ei piirdu enam üksnes ressursside jagamise või tegevuste koordineerimisega, vaid toetavad üksteise teadlikku arengut ja võimekuse kasvu. Koosloome põhineb vastastikusel usaldusel ja küpsel mõtteviisil, soovil panustada teiste edusse, mitte ainult enda omasse. Näiteks võib kogenum organisatsioon pakkuda teistele osalejatele koolitusi või mentorlust, tõstes seeläbi kogu võrgustiku tegevuse kvaliteeti.

Sellises koostöös tekib sünergia, mis on osalejate jaoks rikastav, tõhus ja emotsionaalselt köitev. Võrgustiku liikmed tunnevad end üheskoos tegutsedes mugavalt ja väärtustatuna. See omakorda suurendab nende motivatsiooni koostöös osaleda, sest kuuluvuse vajadus on enesemääramisteooria kohaselt üks kolmest inimese põhivajadusest autonoomsuse ja kompetentsuse kõrval (Ryan & Deci, 2000). Emotsionaalne lähedus loob sobiva pinnase ka paratamatult tekkivate vastuolude lahendamiseks võrgustikutöös (van Ewijk, 2017). Koosloome tasandil toimib näiteks Haridus- ja Noorteameti koordineeritav üle-eestiline mobiilse noorsootöö võrgustik, kus võrgustikuliikmed on osalenud mobiilse noorsootöö kontseptsiooni loomisel, tegevuskava koostamisel ja muudes alusarendustes.

Kui kohalikul tasandil ei ole mobiilsele noorsootöötajale sobivat võrgustikku, näiteks laste ja perede heaolu või korrakaitse võrgustikku, siis võib võrgustiku loomise esimene samm olla võimalike huvitatud osapoolte kaardistamine ning nende kutsumine ühise laua taha. Käsiraamatu lõpus on osapoolte kaardistamiseks olemas ka tööleht.

Kohalikul tasandil võib juba toimida mõni noortevaldkonna võrgustik, näiteks „[Noorteinfo käsiraamatus](#)” (2025) kirjeldatud kohaliku tasandi noorteinfovõrgustik. Selle liikmeteks võivad olla kool, noortekeskus, noortetuba, huvikool, noorteühing, noortevolikogu, noorteaktiiv, õpilasesindus, raamatukogu, rahvamaja ja muu kogukonna organisatsioon. Käsiraamatu järgi on sellise noorteinfovõrgustiku võtmepartneriteks huvijuht, huviringi juhendaja, õpetaja, õpilasesindaja, karjäärspetsialist, huvikooli töötaja, treener, noorsootöötaja, noorte osaluskogu või -aktiivi liige, noorsoopolitseinik ning tervishoiu-, sotsiaal- ja kultuuritöötaja.

Kohalikesse asutustesse ja organisatsioonidesse võivad olla kaasatud ka Erasmus+ programmi raames praktilal või vabatahtlikus teenistuses viibivad noored, kes toovad võrgustikku rahvusvahelist kogemust ja uusi vaatenurki. Nende kaasamine, isegi lühiajaliselt, võib pakkuda väärtuslikku kõrvalpilku, kuid sellisel juhul tuleks eelnevalt läbi mõelda võrgustikukohtumiste töökeel või tagada vajadusel keeleline tugi.

Kui piirkonnas tegutseb juba toimiv võrgustik, ei ole vaja luua uut, vaid lisada mobiilse noorsootööga seotud teemad olemasoleva võrgustiku tegevuskavasse.

Osapoolte kokkukutsumisel on võrgustiku avakohtumisel sobiv alustada üksteise tundmaõppimisest. Iga organisatsiooni esindaja saab tutvustada ennast, oma tausta ja motiive, miks võrgustikus osaleda soovib. Selleks võib kasutada näiteks küsimusi:

1. Miks otsustati võrgustikukohtumisel osaleda?
2. Milliste ootuste ja eesmärkidega võrgustikku tullakse? Mida soovitakse koostöö kaudu saavutada?
3. Milliseid teadmisi ja oskusi iga osaleja koostöösse toob?
4. Milliseid ressursse ollakse valmis jagama?

Seejärel on oluline kokku leppida ühistes eesmärkides ning määratleda, millisel partnerluse tasandil tegutsetakse. Vajaduse korral tasub ühiselt sõnastada ka hoiakud ja väärtused, mis on konkreetse võrgustiku koostöö aluseks.

Kaasava juhtimise käigus tuuakse esile praktilised küsimused, milles on vaja veel kokkuleppele jõuda. Kõiki teemasid ei pea lahendama juba esimesel kohtumisel, kuid selle lõpuks peab olema selgelt kokku lepitud järgmise kohtumise aeg ja koht ning vastutajad ehk see, kes kutsub osalejad kokku ja kes juhib arutelu.

Hea on võrgustikus tehtud kokkulepped kirjalikult vormistada ja teha need kõigile osapooltele kättesaadavaks näiteks jagatud kaustas. Kokkuleppeid tasub regulaarselt üle vaadata ning vajadusel ajakohastada või täpsustada, lähtudes osapoolte huvidest, muutunud oludest ja uutest vajadustest.

Võrgustikus võib sõlmida kokkuleppeid erinevates küsimustes, näiteks selles, kuidas toimub koostöö, infovahetus ja vastutuse jaotus. Selge kokkulepe võib olla ka see, kui sageli ja mis ajal kohtutakse (näiteks iga kvartali esimese kuu esimesel neljapäeval). Võrgustiku põhimõtted ja kokkulepped võib kajastada kompaktselt ühel skeemil. Näite leiab leheküljelt 83.

Võrgustikus on hea teha kokkulepped järgmistes küsimustes:

Eesmärgid ja sihid ning nende saavutamise hindamine

Ühiselt määratletakse eesmärgid ning nende saavutamise mõõdikud ja tulemusnäitajad, mille alusel hinnatakse, millal ja millistel tingimustel loetakse tegevus edukaks. Samuti lepitakse kokku, milliseid andmeid kogutakse, kuidas andmete kogumine toimub ning kes vastutab andmete kogumise ja analüüsi eest. Üldjuhul on mobiilse noorsootöö võrgustikud püsivad, kuid mõnel juhul võivad neist välja kasvada projektipõhised koostöövõrgustikud mõne konkreetse tegevuse elluviimiseks.

Võrgustikuliikmete rollid ja vastutusalad

Määratletakse, mille eest vastutab iga võrgustikku kaasatud organisatsioon ja isik. Samuti arutatakse läbi, millistel juhtudel võib organisatsioon oma esindajat vahetada või kaasata täiendavaid liikmeid ning kuidas toimub uue liikme ettevalmistamine ja sisseelamine võrgustiku tööprotsessi. Vastutust on soovitatav jagada kordamööda, et iga võrgustikuliige saaks teatud perioodil või kohtumisel võrgustiku tööd eest vedada.

Võrgustiku kohtumised ja koostöövormid

Lepitakse kokku, kui sageli kohtumised toimuvad, milline on nende eesmärk ja ülesehitus ning milliseid meetodeid kasutatakse ühiste seisukohtade kujundamiseks ja otsuste tegemiseks. Samuti määratakse, kes vastutab kohtumiste kokkukutsumise ja korraldamise eest.

Käitumisreeglid

Sõnastatakse ühised väärtused ja neist lähtuvad käitumisjuhised, mis kirjeldavad, millist suhtumist, koostöövalmidust ja vastastikust austust osalejatelt oodatakse. Soovi korral võib kokku leppida ka täpsemad töökorralduslikud põhimõtted, näiteks kirjadele vastamise tähtajad või muud suhtluseeskirjad.

Kommunikatsioonikanalid

Määratletakse, kuidas ja millistes keskkondades võrgustiku liikmed omavahel suhtlevad, samuti kanalid, mille kaudu jagatakse kutseid ja kohtumiste protokolle. Lisaks lepitakse kokku, millist infot ja millisel viisil edastatakse väljapoole võrgustikku, nii osalevate organisatsioonide ametlike kanalite kaudu kui ka üksikisikute tasandil. Sise- ja väliskommunikatsiooni korraldamise eest võivad vastutada erinevad inimesed, vajadusel ka vaheldumisi.

Probleemide lahendamine

Kuigi kokkulepped aitavad probleeme ennetada, on oluline ühiselt läbi arutada, kuidas suheldakse ja tegutsetakse probleemide tekkimisel, eriti juhul, kui need ilmnevad kohtumiste vahelisel ajal, ning milliseid põhimõtteid järgitakse konfliktide lahendamisel.

Töö ülevaatus ja hindamine

Lepitakse kokku, kuidas koostööd regulaarselt seiratakse, et tagada võrgustiku tõhus ja asjakohane toimimine. Samuti kooskõlastatakse, kuidas ja millise sagedusega, näiteks kord aastas, hinnatakse võrgustiku tulemusi ning kuidas tehakse nähtavaks ja kajastatakse võrgustikutöö mõju selle osapooltele. Mõõdikute kavandamisel arvestatakse võrgustikuliikmete organisatsioonides kasutatavaid näitajaid. Näiteks kui mobiilsed noorsootöötajad annavad aru oma tegevuste kohta uute loodud kontaktide arvu või teenusele suunatud noorte arvu põhjal, võib ka võrgustiku koostöös kajastuda mõõdikuna uute abivajavate noorteni jõudmine.

Riskianalüüs

Riskianalüüsi käigus kaardistatakse võimalikud ohud, mis võivad mõjutada võrgustiku toimimist, hinnatakse nende tõenäosust ja mõju ulatust ning sõnastatakse tegurid, mis võivad riske võimendada või vähendada. Lisaks kavandatakse ennetavad ja reageerivad meetmed, mis aitavad vähendada riskide esinemise võimalust ning leevendada nende tagajärgi, et tagada võrgustiku stabiilne ja turvaline toimimine.

Võrgustikutöö kokkulepped ja põhimõtete kajastamise näide (Sisekaitseakadeemia et al., 2019)

Võrgustikutöö eeltingimused

- **Ühised eesmärgid.** Eesmärgid peavad olema kirjeldatud ja kõik kaasatud partnerid peavad olema nendega nõus
- **Kindlaksmääratud rollid.** Rollide, õiguste ja kohustuste kirjeldused peavad olema selged
- **Protsessi kirjeldus.** Mis probleeme ja kuidas neid lahendatakse?
- **Sekkumiste kirjeldus.** Mis võimalused on partneritel juhtumisse sekkuda?

Võrgustikutöö tugevused

- Asjakohasem riskide ja vajaduste hindamine
- Põhjalikum juhtumite korraldamine
- Parema mõistmine erinevate erialade vahel
- Suurem efektiivsus protsesside ja ressursside vaates
- Iga võrgustikuliige saab anda probleemile hinnangu enda erialast tulenevalt

Töö võrgustikus

- Võtmeisikute väljaselgitamine
- Kokkulepete sõlmimine infovahetuseks
- Andmete kogumine ja vajaduse korral analüüsimine
- Riski- ja kaitsetegurite väljaselgitamine
- Tööjaotuse korraldus
- Regulaarsus

Võrgustikutöö võtmeisikud

- Mobiilsed noorsootöötajad
- Kohalik piirkonnapolitseinik
- Sotsiaaltöö-/lastekaitse spetsialist
- Kriminaalhooldusametnik
- Töötukassa juhtumikorraldaja
- Kooli või tööandja esindaja
- Sotsiaaltöö võrgustiku liige (vanemad, sugulased, sõbrad)

Võrgustikutöös osalemine eeldab nii organisatsioonidelt kui ka neid esindavatelt spetsialistidelt mitmekülgseid oskusi, eriti koostöövõimet ja suhtlemisoskust. Seetõttu võib võrgustikus kavandada ühiseid õppimis- ja koostööpäevi, mis on suunatud võrgustikuliikmete arendamisele ja omavahelise sidususe tugevdamisele. Kui sellised päevad planeeritakse aegsasti, saavad kõik osapooled varuda selleks vajaliku aja ja ressursid.

Näiteks Eesti Noorsootöötajate Kogu juures tegutsev mobiilsete noorsootöötajate töögrupp koostab ühiselt oma aasta tegevusplaani, kus on varakult kokku lepitud kohtumised ja ühised õppetegevused. Nii saab iga võrgustikuliige oma tööd planeerida viisil, mis võimaldab võrgustikutöös osaleda (Eesti Noorsootöötajate Kogu, n.d.).

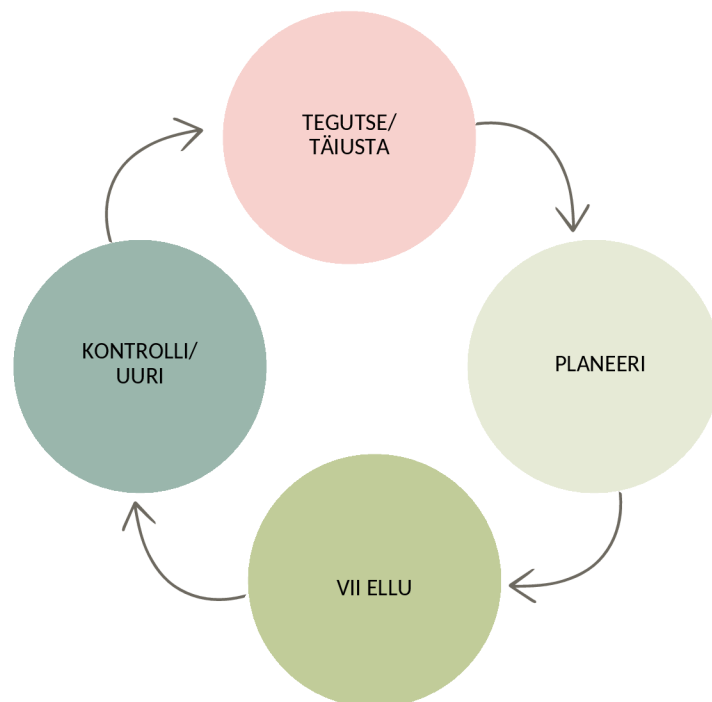
Ühised kogemused süvendavad emotsionaalset seotust ning toetavad tõhusamat koostööd. Regulaarselt, näiteks üks või kaks korda aastas, korraldatavatel võrgustiku koostööpäevadel võib arutleda võrgustikus osalevate organisatsioonide ja spetsialistide saadava kasu üle, käsitleda töö käigus ettetulevaid väljakutseid ja nende lahendusi, kavandada ühiselt võrgustiku tegevuskava ja eelarvet ning arendada liikmete suhtlemis-, läbirääkimis- ja probleemilahendusoskusi. Kindlasti ei tohi unustada ka tähistamist, tulemuste esiletoomist ning vastastikust tunnustamist.

Kui iga liige tunneb end võrgustiku täisväärtusliku osana ja omab selle suhtes omanikutunnet, on ta valmis võtma vastutuse ühiste tegevuste eest, julgeb tõstatada olulisi probleeme ning panustab aktiivselt võrgustiku kestvusse ja toimimisse. Nii saavutatakse koostöös võrgustikule seatud laiemad eesmärgid tõhusamalt ning iga osalev organisatsioon saab olla mõjusam.

HINDAMINE JA TAGASISIDE KOGUMINE

Selles peatükis käsitletu toetab meeskonda hindamistegevuste vajalikkuse mõistmisel ning aitab kavandada, kuidas eesmärgid ja tegevusväljundeid mõõta.

Hindamine on oluline osa tegevusprotsessist, sest see võimaldab teenust või tegevust pidevalt täiustada ning jälgida, et see vastaks muutuvatele vajadustele ja tingimustele. Parendamise protsessi kirjeldamiseks kasutatakse sageli Demingi ringi. See aitab tagada tõenduspõhisuse, kuna muudatused tehakse kogutud andmetele tuginedes.

Demingi ring ehk PDCA tsükkel (International Organization for Standardization, 2015)

Kontrollimise käigus hinnatakse, mil määral on planeeritud tulemused saavutatud, kuidas tegevused kavandatud viisil ellu viidi ning kuivõrd need aitasid kaasa lõppeesmärgi saavutamisele. Hinnata võib nii tulemusi, protsessi kui ka eesmärgid. Täpsemalt võib tähelepanu pöörata näiteks ressurssidele – nende piisavusele ja kasutamise tõhususele – või inimeste käitumisele ja toimetulekule. Näiteks saab analüüsida, kuidas jaotus mobiilsete noorsootöötajate tööaeg erinevate meetodite vahel (vaata peatükk 2), kas see tagas tasakaalu töö- ja puhkeaja vahel, soodustas töötajate omavahelist koostööd ning vastas tegelikele oludele.

Sõltuvalt hindamise objektist määratakse kindlaks vajalikud parendustegevused. Näiteks eesmärgi hindamisel võib selguda, et kogu tegevus on osutunud ebaoluliseks ning vajab asendamist mõne teisega. Protsessi hindamine ei anna tavaliselt palju teavet tulemuste või eesmärkide saavutamise kohta, kuid võimaldab tööd muuta tõhusamaks ja kasutada ressursse optimaalsemalt maksimaalse tulemuse saavutamiseks. Protsessi hindamise käigus vastatakse küsimustele, mis annavad juba ette aimu, milliseid andmeid koguda (Tervise Arengu Instituut, 2020):

- Mida tegime?
- Kui palju tegime?
- Kuidas tegime?
- Kellele oli meie tegevus suunatud?
- Kes tegevused korraldas?
- Kas tegevus viidi ellu kavandatud viisil?

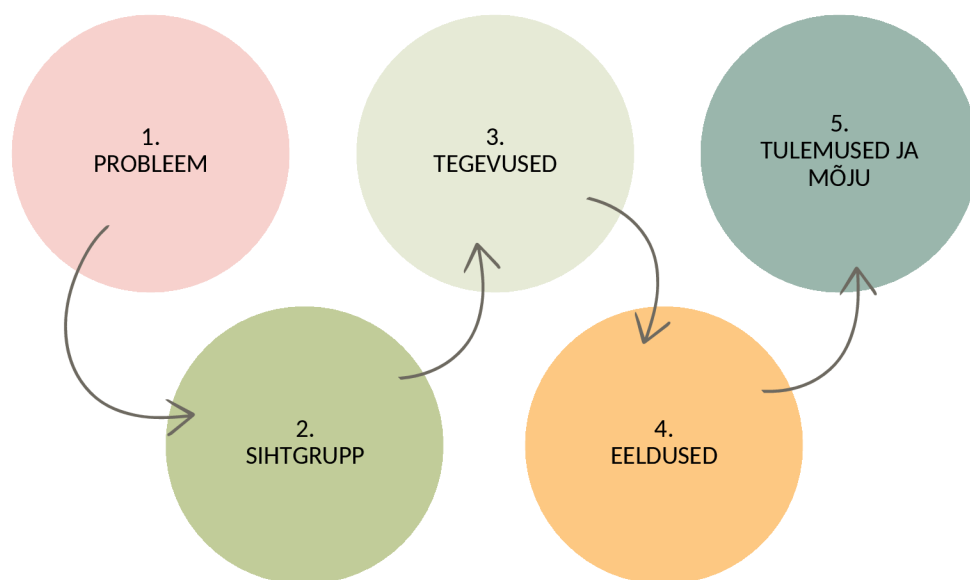
Nendele küsimustele vastamiseks kirjeldab mobiilne noorsootöötaja oma tegevust. Mõnes piirkonnas võib olla kasutusel igapäevane mobiilse noorsootöötaja aruanne, kuhu märgitakse põhitegevused, kasutatud meetodid (vaata peatükk 2), nendele kulunud keskmine aeg, sihtgrupp ning noored, kelleni jõuti. Aruanne on sageli ka koht, kuhu talletada märgatud trende, et neid hiljem töökaaslaste või võrgustikuliikmetega jagada.

Näiteks Eesti noortekeskustes läbi viidud sotsiaalses programmis „Murdepunkt“ kasutati iga kohtumise järel eneseanalüüsi lehte, kuhu läbiviija kirjutas käsitletud teemad ja osalejad ning andis hinnangu eesmärgi saavutamisele, osalejate kaasatusele ja tegevuse võimalikule mõjule (Alamaa *et al.*, 2016).

„Ringist välja“ mudeli rakendajad kasutavad nn mudeli lõpetamise töölehte, kuhu märgitakse juhtumi aeg, kestus ja koht, noorega seotud info ning juhtumiloo kirjeldus koos olukorra ja riskide analüüsi ning edasise tegevusplaaniga (Reile *et al.*, 2023).

Tulemuste ja eesmärkide hindamine eeldab, et need on eelnevalt selgelt sõnastatud koos mõõdikute ja tulemusnäitajatega. See tähendab, et on täpselt määratletud, millist tulemust oodatakse, ning teada on ka hetkeolukord. Need loovad aluse mõju hindamisele ja selle laiemale kirjeldamisele. Kui organisatsioonis on selge arusaam hindamise eesmärgist, saab liikuda järgmiste sammude juurde: kavandada täpsemalt, mida ja kuidas hinnata, milliseid andmeid koguda, kuidas neid analüüsida ning kuidas saadud tulemusi kasutada.

Sotsiaalse iseloomuga teenuste mõju hindamisel kasutatakse Eestis laiemalt muutuste teoorial põhinevat mudelit, mille on sotsiaalsete ettevõtete ja vabaühenduste tarbeks kohandanud Jaan Aps (2012). Mudel sobib eelkõige avalikes huvides toimuvate tegevuste mõju kirjeldamiseks. Selle järgi määratletakse esmalt sihtrühma probleem, mida kavandatud tegevusega lahendada hakatakse. Sihtrühm on inimesed, kelle huvides tegevus toimub. Näiteks mobiilse noorsootöö võrgustikutöö toimub alati noore huvides, mistõttu on ka selle tegevuse puhul sihtrühmaks konkreetsed noored.

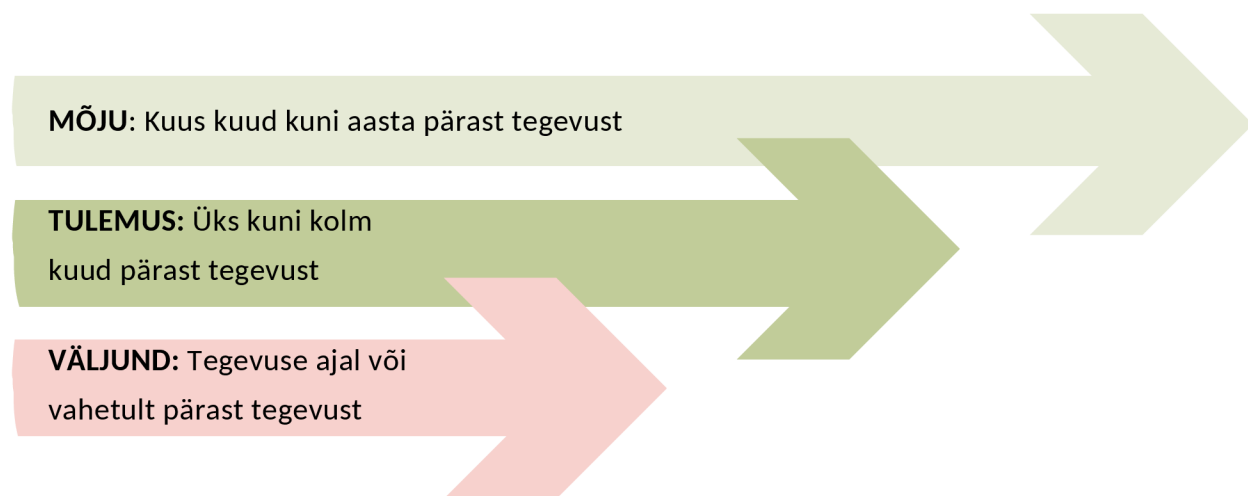
Muutuste teoorial põhinev ühiskondliku mõju hindamise mudel (Aps 2012 alusel).

Tegevuste kavandamisele eelneb sihtrühma detailne kirjeldamine, mis võib hõlmata vanusegruppi, elukohta, suhtluskeelt ning muid olulisi tunnuseid või omadusi. Sihtrühma tunnused võivad määratleda tegevuseks vajalikud eeldused, näiteks alaealiste puhul lapsevanema nõusoleku või kooliealiste puhul koolikohustuse. Samuti aitavad sihtrühma tunnused kavandada konkreetseid tegevusi nii noorte heaks kui ka koos nendega.

Tegevuste kavandamisel saab lähtuda mõnest konkreetsest metoodikast või lähenemisest, näiteks mobiilse noorsootöö kontseptsioonis pakutud meetoditest (vaata peatükk 2) või mõne meetodi detailsemast kirjeldusest. Seejärel kavandatakse tulemused ja mõju, näidates, kuidas sihtrühma probleem laheneb pakutud tegevuste tulemusena. Sihtrühma probleemist lähtuv tulemuste ja mõju kavandamine aitab täpsemalt eristada väljundnäitajaid tulemus- ja mõjunäitajatest.

Väljundid kajastavad tegevuste otseseid tulemusi arvulisel ja mõõdetaval kujul ning annavad ülevaate tegevuse mahust või ulatusest, kuid ei võimalda veel hinnata selle tegelikku tulemuslikkust. Näiteks võivad väljunditeks olla mobiilse noorsootöötaja loodud kontaktide arv teatud perioodi jooksul, koolitusel osalenute hulk, jagatud infovoldikute kogus või noore ja noorsootöötaja vaheline kokkulepe. Väljundid on olulised tegevuseks vajalike ressursside hindamisel ja planeerimisel, sest neid on lihtne mõõta juba tegevuse käigus või vahetult pärast selle lõppu.

Näiteks Logiraamat (noortekeskustes kasutatav programm) võimaldab jälgida külastajate arvu päeva, nädala või kuu lõikes, samuti eristada unikaalseid külastajaid ja muid tegevust iseloomustavaid näitajaid (Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, n.d.). Mõnes piirkonnas kasutatakse Logiraamatut ka mobiilses noorsootöös osalenud noorte kajastamiseks. Väljundnäitajad on enamasti arvulised ning nende analüüsimiseks sobivad kirjeldava statistika meetodid, nagu summa või keskmised näitajad, sealhulgas mood ja mediaan.

Näitajate hindamine ajaskaalal.

Tulemuslikkuse ja mõju hindamine eeldab teatud ajavahemikku pärast tegevuse toimumist. Sõltuvalt eesmärkidest saab hinnata nii kvantitatiivsete kui ka kvalitatiivsete näitajate abil. Muutuse esiletoomiseks võib kasutada teste või küsitlusi, mida osalejad või sihtrühm täidavad enne ja pärast tegevust. Selline võrdlus aitab mõista, mil määral võis tegevus sihtrühma mõjutada. Mõju hinnang on siiski tõenäosuslik, sest tulemusi võivad mõjutada ka muud, meist sõltumatud tegurid. Kui küsitleda piisavalt suurt osa sihtrühmast, suureneb tõenäosus, et muutus on toimunud just tänu konkreetsele tegevusele. Mobiilses noorsootöös võib tulemuslikkuse hindamiseks kasutada näiteks noorsootöötajate vaatluse andmeid.

Oluline on eristada sihtrühma ja tegevuses osalejaid. Mõnikord on tegevused suunatud ühe grupi toetamisele, kuid nende lõppeesmärk on aidata tegelikult teist gruppi. Näiteks võib noorte probleemide lahendamiseks korraldada koolituse noorsootöötajatele. Koolituse järel saab osalejatelt koguda tagasisidet ning hinnata nende teadmiste ja oskuste muutumist, kuid see ei näita veel tegevuse tegelikku tulemuslikkust ega mõju. Tulemuslikkus väljendub selles, kui palju noorsootöötajad rakendavad õpitut oma igapäevases töös, ning mõju avaldub siis, kui noorte algne probleem on reaalselt vähenenud või kadunud. Tulemuse mõõdikute määramisel tasub arvestada piirkondlike ja valdkondlike arengukavade eesmärke.

Mõju on seega kõige pikaajalisem ja samas ka keerukam mõõdetav näitaja. See võib väljenduda nii arvulistes kui ka kirjeldavates vormides. Näiteks võib mõju avalduda selles, et suureneb tööle või õppima asunud noorte osakaal või lüheneb periood, mil noored on NEET-olukorras noore staatuses. Üha sagedamini kasutatakse mõju esiletoomiseks lugusid, mis aitavad mõista ja hinnata tegevuse või teenuse tegelikku mõju ning muuta seda ühiskonnas nähtavamaks. Näiteks on noortekeskuste mõju hindamisel kogutud muutuste lugusid, mis on seotud eluoskuste ja riikliku õppekava teemadega (Talur, 2021). Mõju saab uurida ka loovamate meetoditega, näiteks noorte joonistuste, päevikute või sotsiaalmeedia postituste analüüsi kaudu, lähtudes seatud eesmärkidest.

Mobiilse noorsootöö mõju kajastamisel mõne noore muutuse loo kaudu on väga oluline pöörata tähelepanu noore eraelu kaitsele ning hinnata, kuivõrd kaalub avalikkusele pakutav lugu üles riskid, mis võivad noort edaspidi mõjutada tööalaste või eluliste valikute tegemisel. Ka siis, kui noor annab nõusoleku oma lugu jagada, on temaga usalduslikus suhtes oleva mobiilse noorsootöötaja ülesanne arutada noorega võimalikke lühiajalisi ja pikaajaliselt avalikkuse tähelepanuga seotud ohte.

Mobiilse noorsootöö kontseptsioonis (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024) on eesmärgiks, et selle rakendamise tulemusena suureneb teadlikkus mobiilse noorsootöö kasutamise võimalustest viie meetodi abil. Seetõttu on kasulik koguda teavet selle kohta, kas ja kui palju on kohalikul tasandil kontseptsioonis kirjeldatud meetodeid rakendatud. Ebavõrdsete olude mõju vähenemist noorele hinnatakse tõenäoliselt laiemalt üleriigiliste uuringutega, kuid see sobib ka kohaliku tasandi mõjuhindamiseks. Kohalikul tasandil saab selleks koguda andmeid tegevustes osalenud noorte tausta kohta ning hinnata, kuivõrd on noorsootöö teenused muutunud ligipääsetavamaks sõltumata noore sotsiaalmajanduslikest oludest.

Kolmanda oodatava muutusena soovitakse kontseptsiooni rakendamise tulemusena suurendada noorte suutlikkust tulla toime iseenda ja ümbritsevaga. Selle kohta on kohalikul tasandil mõistlik koguda andmeid noortelt endilt, näiteks nende enesehinnangu või eluliste olude kohta, eriti juhul, kui nad osalevad mõnes programmilises tegevuses. Juhukontaktide või lühema suhtluse puhul põhinevad andmed enamasti mobiilse noorsootöötaja hinnangutel või kirjeldustel noore olukorra muutumise kohta.

Tagasiside ja hindamise eesmärgil andmete kogumisel tuleb lähtuda üldistest juhistest ja kehtivatest nõuetest. Kehtib põhimõte, et andmeid kogutakse nii vähe kui võimalik, kuid nii palju kui vajalik, tagades seejuures nende turvalisus. Isikuid tuleb selgelt teavitada, milliseid andmeid kogutakse, mis eesmärgil seda tehakse ning kuidas andmeid töödeldakse, säilitatakse ja hävitatakse. Nõusolek peab olema teadlik ja aktiivne, mitte vaikiv, ning inimene kinnitab selle näiteks allkirjaga. Samuti peab tal olema selge arusaam sellest, kuidas ja millal saab ta oma nõusoleku tagasi võtta.

Hindamisprotsessi on otstarbekas läbi viia Demingi ringi põhimõtteid järgides, sest see aitab selgelt mõista hindamise rolli ja kohta kogu tegevusprotsessis. Õigeaegse andmekogumise ja vajaliku teabe kasutamise tagamiseks tasub koostada hindamisplaan, mis on kättesaadav kõigile asjaosalistele, eriti neile, kes vastutavad selle elluviimise eest. Hindamisplaani põhja leiab käsiraamatu lõpuosast.

Hindamisplaanis määratletakse järgmised komponendid:

- hindamise eesmärgid (näiteks protsessi, tulemuste või mõju hindamine);
- kogutavad andmed;
- sihtrühmad, kellelt andmeid kogutakse;
- andmete kogumise aeg;
- andmete kogumise viisid ja meetodid (näiteks registreerimislehed, intervjuud, küsitlused);
- vastutajad ja andmete kogujad;
- andmete analüüsimise meetodid;
- andmete tõlgendamise ja kasutamise põhimõtted;
- tulemuste jagamise viisid ja sihtrühmad.

Hindamisplaani võib koostada mobiilse noorsootöö meetodite kaupa, lähtudes mobiilse noorsootöö kontseptsioonist (Haridus- ja Teadusministeerium, 2024). Kuigi kontseptsioon ei anna mõõdikuid ette, saab tegevuse kirjeldusest välja võtta peamised tunnused, mille kohta võib andmeid koguda, et hinnata meetodi elluviimise protsessi. Meetodite kaupa võib seega välja tuua järgmised kogutavad andmed või teabe:

Töö avalikus ruumis

- *Väljundnäitajad (iseloomustavad protsessi, mitte tulemust):*
 - **Noorega kontakti loomine**, näiteks mobiilse noorsootöötaja aruandes kajastatud loodud kontaktide arv.
 - **Noorega kontakti hoidmine**, näiteks mobiilse noorsootöötaja aruandes kajastatud noorega kontaktis oldud aeg ja selle kestus.
 - **Usalduslik, vastastikku austav ja teineteist mõistev kontakt** mobiilse noorsootöötaja ja noore vahel, mille kohta peaks koguma hinnanguid nii noorelt kui ka noorsootöötajalt. Noorsootöötaja saab seda kirjeldada oma aruandes, noortelt võib paluda tagasisidet või enesehinnangut mõne lihtsa küsitluse või rakenduse kaudu (näiteks on koolides kasutatud Clanbeat'i rakendust, kus noored saavad hinnata oma heaolu).
- *Tulemusnäitajad:*
 - **Noorte tõrjutusriski ennetamine**. Andmetena tuuakse välja tõrjutuse riskitegurid ning hinnatakse, millisel määral on neile vastavaid meetmeid pakutud. Näiteks kui riskiteguriks on noore elukoht keskusest eemal, saab hinnata, kuidas on seda mõju vähendatud ning kas noorel on olnud juurdepääs noorsootöö tegevustele.
 - **Mobiilse noorsootöö nähtavus ja mõistmine kogukonnas**. Näitajateks võivad olla piirkonna võrgustikus osalejate arv ja mitmekesisus, kogukonnas ühiselt ellu viidud tegevused ning piirkonna elanike tagasiside, kas küsitlustest või mõnest püsivast tagasisidesüsteemist.

Individuaaltöö

- **Noore personaalne toetamine**, mida näitab mobiilse noorsootöötaja aruanne või raport isiklike kohtumiste kohta.
- **Noore olukorrast lähtumine**, mida näitab mobiilse noorsootöötaja aruandes esitatud selgitus noore olukorra kohta (sealhulgas see, kuidas olukorrast teada saadi) ning põhjendus valitud lähenemiste sobivuse kohta. Asjakohane on koguda ka noore tagasisidet selle kohta, kuivõrd noorsootöötaja lähenes tema vajadustest lähtudes.

- **Avalikus ruumis noorega kontakti loomine**, mida kajastatakse mobiilse noorsootöötaja aruandes loodud kontaktide kohta.
- **Noore toe ja esmase nõustamise vajaduse määratlemine**, mis kajastub noorsootöötaja aruandes. Täiendava infona on väärtuslik ka noorte tagasiside selle kohta, kuivõrd nende vajadust mõisteti ning kas nad suunati sobivale nõustamisele.
- **Noorele toe ja esmase nõustamise pakkumine** (noore olukorra kaardistamine, eesmärkide seadmine ja nendeni jõudmise tegevuskava) talle sobivas keskkonnas. Selle hindamiseks tasub koguda tagasisidet nii mobiilselt noorsootöötajalt kui ka esmanõustamistel osalenud noorelt.
- **Tugevuspõhine lähenemine**, kus keskendutakse noore tugevustele tema positiivse arengu toetamiseks. Selle kohta saab infot mobiilse noorsootöötaja kirjeldavast või reflekteerivast aruandest ning noore enda hinnangust.
- **Noore toetamine sidusvaldkondade teenusteni jõudmiseks**, mis eeldab mobiilse noorsootöötaja algset hinnangut noore vajadusele. Mõõdikuks sobib teenustele suunatud ja sinna jõudnud noorte arv või osakaal. Teavet selle kohta võib saada võrgustikult, koostööpartneritelt või noortelt endilt.

Grupitöö

- **Grupis läbi viidud tegevuste arv**, mis kajastub mobiilse noorsootöötaja aruandes.
- **Noorte omandatud pädevused grupitöös**, mida saab hinnata noorsootöötaja töökava ja kohtumise aruande põhjal ning mõõta noorte tagasiside või enesehinnanguga selle kohta, mida nad tegevusest omandasid.
- **Valitud formaatide ja meetodite vastavus noorte olukorrale ja grupitöö eesmärkidele**. Selle kohta saab koguda andmeid mobiilse noorsootöötaja aruandest, kus on kirjeldatud kasutatud formaate ja meetodeid ning põhjendatud nende valikut seoses noorte vajaduste ja grupi eesmärkidega.
- **Tugevuspõhine lähenemine**, kus keskendutakse noorte tugevustele nende positiivse arengu toetamiseks. See kajastub nii noorsootöötaja tööstiilis kui ka aruannetes toodud näidetes. Täiendavat teavet annab noorte tagasiside.

Kogukonnatöö

◦ Väljundnäitajad:

- **Kogukonnale avatud tegevused**, mida kajastavad tegevusaruanded nii mobiilset noorsootööd koordineerivalt organisatsioonilt kui ka mobiilsetelt noorsootöötajatelt. Aruannetes tuuakse välja, kui palju ja milliseid tegevusi läbi viidi ning milline oli kogukonna liikmete osalus.
- **Noorte teadlikkus mobiilsest noorsootööst**. Selle kohta annavad infot mobiilse noorsootöötaja aruanded ja tähelepanekud.
- **Kogukonna teadlikkus mobiilsest noorsootööst**. Andmeid saab koguda kogukonna elanike küsitluste kaudu. Heaks tunnuseks võivad olla ka mobiilse noorsootöö poole pöördumised teabe küsimiseks (näiteks noorte trendide kohta) ning kutsete või koostööpakkumiste arv ja sisu.

◦ Tulemusnäitajad:

- **Noore olukorra parem mõistmine kogukonnas**. Selle kohta võib infot anda elanikkonna küsitlus, näiteks kohaliku omavalitsuse regulaarne elanike heaolu uuring. Mõistmise kasv võib avalduda ka kogukonna igapäevastes tegevustes ja kontaktides, mida saab tuvastada mobiilse noorsootöötaja vaatluse või sotsiaalruumi analüüsi kaudu.
- **Kogukonna teadlikkus noorte vajadustest**. See võib väljenduda nii küsimustike vastustes kui ka kogukonna liikmete käitumises ja igapäevastes suhtlusmustrites.
- **Noorte teadlikkus kogukonna võimalustest**. Kuigi teadlikkus ei eelda veel osalemist, on see osalemise oluline eeldus. Selle kohta saab infot noortelt endilt või teenusepakkujatelt, näiteks noorte pöördumiste arvu kaudu.

◦ Mõjuindikaatorid:

- **Noorte kaasatus ja terviklik heaolu kogukonnas**. Hindamiseks sobivad noorte kogemuslood või laiem noorte küsitlus.

Võrgustikutöö:

- **Aitab pakkuda noortele nende huvidest ja vajadustest lähtuvat paremat ja teadlikumat teenust.** Selle hindamiseks saab võrrelda pakutavaid teenuseid noorte vajaduste ja huvidega ning analüüsida nende kattuvust. Tõendavateks andmeteks sobivad nii teenusepakkujate kui ka osalenud noorte hinnangud selle kohta, kuivõrd pakutavad teenused vastavad noorte ootustele ja vajadustele. Otsest tagasisidet võib kajastada ka teenusest osa saavate noorte arv või osakaal.
- **Usalduslik suhe sidusvaldkondade spetsialistidega.** Selle kujunemist saab hinnata nii osapoolte sisulise tagasiside kui ka nende käitumise põhjal võrgustikutöös. Kui spetsialistid osalevad kohtumistel, viivad ellu ühistegevusi või vahetavad omavahel abistavat infot, viitab see omavahelisele usalduslikule suhtele.
- **Mobiilse noorsootöö nähtavus on tõusnud.** Seda saab hinnata eelkõige elanike küsitluste abil, kuid väärtuslikku teavet annavad ka mobiilsete noorsootöötajate vaatlusandmed. Näiteks võib aruannetes kajastada, kuivõrd piirkonna elanikud tunnevad noorsootöötaja juba ära või on teadlikud tema tööst.
- **Kujunenud on ühtne arusaam mobiilsest noorsootööst, selle eesmärkidest, võimalustest ja piiridest ning mobiilse noorsootöötaja rollist.** Selle hindamiseks sobib kõige paremini osapoolte küsitlus.

Hindamisplaan annab võimaluse vaadelda kogutavaid andmeid terviklikult ka organisatsiooni andmekaitse juhendi seisukohast. Selle abil saab kavandada andmete võimaliku riskasutuse, tagades, et vajalikud nõusolekud on eelnevalt küsitud ning andmete töötlemine toimub kehtivate nõuete ja eetiliste põhimõtete järgi. Hindamisplaani näidise leiab leheküljelt 84.

Mobiilse noorsootöötaja enesehoid ja professionaalne areng

Tegevuse hindamise kõrval on sama oluline ka noorsootöötaja eneseanalüüs, mis toetab tema professionaalset arengut, aitab teha järeldusi tulevaste tegevuste kavandamiseks ning võib olla väärtuslik andmeallikas ka tegevuste hindamisel. Reflekteerimine on ühtlasi oluline enesehoiu vahend. Sageli ei pruugi väline abi olla kättesaadav hetkel, mil mobiilsel noorsootöötajal on seda kõige enam vaja, ka siis, kui tööandja on korraldanud võimaluse kiireks vaimse tervise toetuseks.

Enesehoid on mobiilse noorsootöötaja jaoks oluline oskus ja tegevus, mis aitab tal ise tervena püsida ning oma tööd professionaalselt teha. Igapäevane enesehoid loob eeldused teiste abistamiseks. Mõnes piirkonnas kogunevad mobiilsed noorsootöötajad tööpäeva lõpus, et arutada omavahel läbi kogemused ja juhtumised. Mõnel juhul eeldatakse noorsootöötajalt iga päeva lõpus aruande koostamist, mis pakub võimaluse ka ennast lahti kirjutada ja kogetut mõtestada.

Oluline on märgata enda või kolleegi juures väsimuse või liigse stressi tunnuseid, reageerida neile ning otsida vajadusel tuge. Taastumine on enesehoiu lahutamatu osa. Tähtis on olla teadlik oma ressursidest, märgata oma meeleseisundit ning lõõgastuda endale sobival viisil – olgu selleks muusika, sport, looduses viibimine, käsitöö, lugemine või mõni muu meelepärane tegevus.

Mobiilne noorsootöötaja võib oma kogemuse analüüsimiseks kasutada Eesti täiskasvanute koolitajate poolt loodud ja kasutusel olevat Saka ringi mudelit (Skorobogatov, 2007). Lisaks kasutatakse noorsootöös Gibbsi refleksiooniringi (1988), mida kasutavad ka „Ringist välja“ programmi läbiviijad (Reile *et al.*, 2023). Üldiselt sisaldavad enamik refleksioonimudeleid väikeste variatsioonidega samu põhietappe: olukorra kirjeldus, tunnete ja mõtete teadvustamine, hinnangute andmine ja analüüs, järelduste tegemine ning edasiste tegevuste kavandamine. Sama skeemi võib kasutada nii mõne konkreetse sündmuse analüüsimiseks, igapäevase töö reflekteerimiseks kui ka pikema perioodi lõikes tulevaste arengute kavandamiseks.

Eneseanalüüsi meetod Saka ring (Skorobogatov, 2007).

Gibbsi refleksiooni mudel (Gibbs, 1988).

Kogemusena võib käsitleda nii konkreetset tegevust teatud keskkonnas või meetodi rakendamist kui ka üksikut olukorda või uue teadmise kasutamist tööprotsessis. Eneseanalüüsi on soovitatav teha kirjalikult, sest mõtete selge sõnastamine aitab neid korrastada ja luua loogilisi seoseid. Pärast kogemuse kirjeldamist tasub anda sellele isiklik hinnang, näiteks kuivõrd saavutati seatud eesmärk, kuidas tegevus üldiselt õnnestus ja kui rahul ollakse tulemusega. Hinnang muutub väärtuslikumaks, kui seda põhjendada, toetudes olemasolevatele teooriatele, varasematele kogemustele, juhiste või eeskirjadele, näiteks kutse-eetika põhimõtetele või avaliku ruumi kasutust reguleerivatele õigusaktidele.

Isikliku tähenduse loomiseks on kasulik kogemust üldistada ja teha järeldusi edasiseks tegutsemiseks: mida tulevikus teisiti teha, mida vältida või millele rohkem tähelepanu pöörata. Arengu kavandamisel võib kirjeldada oma arenguvajadusi ja viise nende täitmiseks ning planeerida konkreetseid sammud eesmärkide elluviimiseks, näiteks millal lugeda mõni erialane raamat või registreeruda koolitusele.

Eneseanalüüsi sagedus sõltub enamasti töötaja enda tunnetusest ja töö iseloomust. Näiteks uue metoodika kasutuselevõtul võib see olla igapäevane või iganädalane tegevus, mille käigus tehtud järeldusi saab kohe rakendada töö parendamiseks. Üldiselt eeldatakse, et iga töötaja teeb põhjalikuma eneseanalüüsi vähemalt kord aastas, tavaliselt enne arengu- või koostöövestlust. Samas noorsootöötaja kutse taotlemise protsessi järgi tuleb eneseanalüüs läbi viia vähemalt kord viie aasta jooksul, et hinnata oma professionaalset arengut ja kompetentside vastavust kutsetasemele.

Eneseanalüüsi sagedus sõltub ka asutuses kasutusel olevatest töötajate tugimeetmetest, näiteks sellest, kas ja kui tihti toimuvad supervisioonid või kovichoonid kolleegidega. Kui asutus selliseid toetavaid võimalusi ei paku, on töötajate isiklik motivatsioon eneseanalüüsi teha tavaliselt suurem. Samas on soovitatav kasutada ka kogukonnas pakutavaid tugimeetmeid, nagu Eesti Noorsootöötajate Kogu (Eesti Noorsootöötajate Kogu, n.d.) või Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse (Eesti ANK, n.d.) poolt pakutavad coaching'u-, mentorlus- ja arenguprogrammid, mis toetavad professionaalset kasvu ning aitavad eneseanalüüsi tulemusi sügavamalt mõtestada.

MOBIILSEKS NOORSOOTÖÖTAJAKS KUJUNEMISE TEEKOND

Koolitus ja tugi

Noorsootöötajaks saamiseks on Eesti mitu viisi, selleni võib jõuda nii tasemehariduse kui ka täiendkoolituste kaudu. Tasemeõpet pakuvad Eestis Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikool, kus on võimalik omandada noorsootöö eriala nii bakalaureuse- (rakenduskõrghariduse) kui ka magistritasemel. Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias on õppekava nimetus kogukonnaharidus ja huvitegevus ning Tartu Ülikooli Narva kolledžis noorsootöö.

Õppekavades ei ole küll eraldi mobiilse noorsootöö ainet, kuid teemat käsitletakse mitmete õppeainete raames, näiteks Tallinna Ülikoolis ainetes noorsootöö ning haavatavad sihtrühmad noorsootöös (Tallinna Ülikool, n.d.). Tartu Ülikooli Narva kolledžis puudutavad teemat ained meetodid noorsootöös ning noortevaldkonna alused ja korraldus, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias ained noorsootöö alused ja noorsootöö keskkonnad (Tartu Ülikool, n.d.).

Lisaks tasemeõppele on noorsootöötajal võimalik oma teadmisi ja oskusi tõendada ja täiendada kutse taotlemise kaudu, mida alates 2022. aastal annab välja Eesti Noorsootöötajate Kogu (Eesti Noorsootöötajate Kogu, n.d.). Kutset omandades saab spetsialist kinnituse oma professionaalsest pädevusest ja valmisolekust töötada noortega eri keskkondades. Pädevuse tõendamiseks on oluline läbida noorsootööalaseid koolitusi, mida pakuvad näiteks Haridus- ja Noorteamet, Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, Eesti Noorsootöötajate Kogu, Eesti Noorteühenduste Liit, aga ka mitmed huvikoolid ja ülikoolid.

Ka mobiilsetele noorsootöötajatele pakutakse spetsiifilisi koolitusi, kuid need ei toimu regulaarselt ega igal aastal. Samas on Eesti Noorsootöötajate Kogu juurde loodud mobiilse noorsootöö töörühm, mis ühendab MoNo praktikuid eesmärgiga arendada eriala, jagada kogemusi ning kujundada ühtsemat võrgustikku noorte ümber (Eesti Noorsootöötajate Kogu, 2025).

Mobiilne noorsootöötaja võib koolitusi valides eelistada teemasid, mis toetavad tema igapäevatööd, näiteks tänavatöö, grupitöö, võrgustikutöö, riskinoortega suhtlemise või tõhusate sekkumiste alaseid koolitusi. Töös NEET-olukorras noorte või muude haavatavate sihtrühmadega on väärtuslikud koolitused, mis käsitlevad riskikäitumise ennetamist, kultuurilist mitmekesisust ja noorte osaluse suurendamist.

Kui sobivat koolitust ei leita, tasub nõu ja suuniseid küsida noortevaldkonna erialaorganisatsioonidelt, mis saavad aidata leida vastavaid võimalusi või kontakte koolituskorraldajatega. Koolituste valikul on abiks ka noorsootöötaja kutsestandard, mis kirjeldab noorsootöötaja pädevusi ja aitab hinnata, milliste oskuste arendamine on konkreetses tööetapis kõige olulisem.

Soovitav on end täiendada ka mentorluse, *coachingu* ja supervisiooni kaudu. Kuna mobiilne noorsootöötaja puutub sageli kokku noorte sotsiaalsete probleemide ja keerulistes olukordades olevate noortega, on vaimse tervise hoidmine töö kvaliteedi ja kestlikkuse seisukohalt äärmiselt oluline. Mentorid ja *coachid* aitavad keerulisi olukordi mõtestada, leida toetavaid töövõtteid ning ennetada läbipõlemist. Eesti avatud noortekeskuste ühenduse liikmetel on võimalus saada tasuta tuge SOS-sessioonide kaudu. Need sessioonid on mõeldud olukordadeks, kus noorsootöötaja vajab kiiret ja erialast abi tööalase probleemi lahendamisel, mis mõjutab tema tööd või eraelu (Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, n.d.).

Töösse sügavamat tähendust ja stabiilsust lisab ka panustamine erialaorganisatsiooni tegevusse ning valdkonna arendamisse, mis loob võimaluse jagada kogemusi ja kujundada ühist professionaalset identiteeti. Kõik ülikoolide õppekavad ning enamik täiendkoolitusi on koostatud vastavalt noorsootöötaja kutsestandardile, mis tagab õppe vastavuse tööalaste pädevustega.

Kõige selle keskmes on aga eneseanalüüs: teadlik refleksioon oma töö, hoiakute ja mõjude üle. See võimaldab noorsootöötajal pidevalt hinnata oma tegevuse kvaliteeti, märgata arenguvajadusi ja kujundada professionaalset kasvu (Rannala, 2023; Kivistik et. al., 2023; Mitteformaalne, n.d.; Eesti Noorsootöötajate Kogu, 2022).

Kutsestandard kui enesearengu tugi

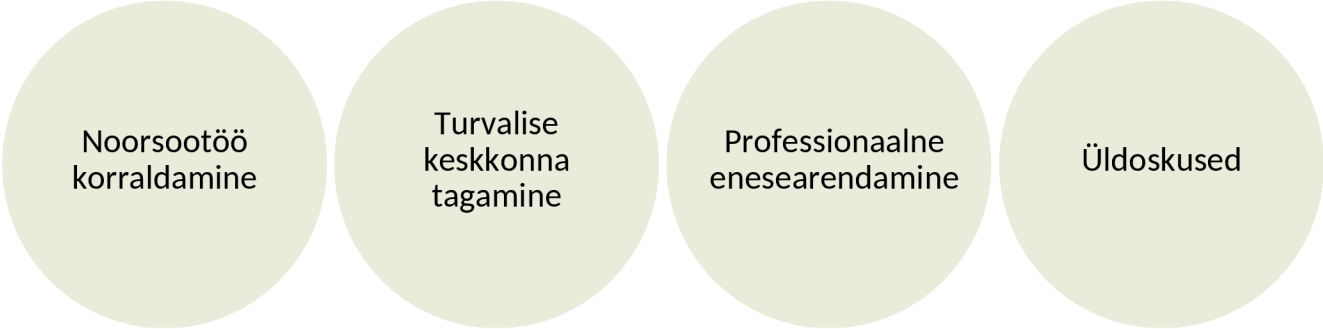
Noorsootöötaja kutsestandardi abil kirjeldatakse noorsootöötaja tööks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mida nimetatakse kompetentsusnõueteks. Järgnevas alapeatükis selgitatakse, kuidas mobiilse noorsootöötaja tegevus seostub noorsootöötaja kutsestandardis toodud kompetentside ja tegevusnäitajatega.

Kutsestandard on üles ehitatud astmeliselt:

- **5. taseme** noorsootöötaja on praktik, kes viib tegevusi otseselt ellu ning loob noortega vahetu kontakti;
- **6. taseme** noorsootöötaja juhendab teisi noorsootöötajaid, koordineerib kolleegide tööd ning osaleb arendustegevustes;
- **7. taseme** noorsootööjuht tegeleb peamiselt valdkonna arendamise, strateegilise planeerimise ja kvaliteedi tagamisega, mitte enam igapäevase praktilise tööga.

Ka mobiilse noorsootöö praktikutel on võimalik taotleda noorsootööjuhi tase 7 kutset, kuid selle taseme tõendamiseks tuleb esitada materjale, mis näitavad nende panust mobiilse noorsootöö arendamisse, näiteks võrgustiku juhtimine, uurimistööde läbiviimine, koolituste korraldamine, töögruppides osalemine ja nende eestvedamine või valdkonnaalaste artiklite kirjutamine.

Noorsootöötaja kutsestandardis on määratletud neli peamist noorsootöötaja kompetentsusvaldkonda:

Noorsootöö
korraldamine

Turvalise
keskkonna
tagamine

Professionaalne
enesearendamine

Üldoskused

Iga kompetents kirjeldab nii tegevusnäitajaid kui ka teadmisi ja hoiakuid, mis toetavad noorsootöötaja pädevat, vastutustundlikku ja noortekeskset tegutsemist.

Mobiilne noorsootöötaja saab kutsestandardit kasutada oma professionaalse arengu planeerimise tööriistana. Kuigi sobivate koolituste ja arengusuundade valik võib esmapilgul tunduda keeruline, muutub see märksa lihtsamaks, kui läheneda protsessile süsteemselt ja eesmärgipäraselt.

[Tänavanoorsootöö ABC käsiraamatu](#) põhjal saab mobiilse noorsootöötaja pädevusi vaadelda nelja etapina. Need etapid moodustavad tervikliku süsteemi, mille järgi saab kavandada nii igapäevategevusi kui ka professionaalset arengut (Trumm *et al.*, 2023). Järgnev ülevaade keskendub just tänavatööle, sest tegu on ühe spetsiifilise meetodiga, millega mobiilsed noorsootöötajad kokku puutuvad.

Läbivad oskused

Läbivad oskused on vajalikud kõigis tööfaasides ja kõigi noortega töötamisel. Siia kuuluvad:

- suhtlemisoskus ja kutse-eetika tundmine;
- koostöövõime ja meeskonnatöö;
- enesejuhtimine ja vaimse tervise hoidmine;
- kriitiline mõtlemine;
- digipädevus.

Need pädevused aitavad mõista noori, luua kontakti, hinnata olukordi ning teha põhjendatud otsuseid. Läbivaid oskusi saab arendada väga erinevatel koolitustel, mis ei pea tingimata olema noorsootöö-spetsiifikaga. Näiteks empaatia, suhtlemisoskuste või digihügieeni koolitused sobivad ühtviisi nii noorsootöötajatele, õpetajatele kui ka sotsiaaltöötajatele.

Tegevused enne tänavatööd

Ettevalmistus on mobiilses noorsootöös kriitilise tähtsusega. Selles etapis:

- koostatakse sotsiaalruumi analüüs;
- kaardistatakse noorte kogunemiskohad;
- hinnatakse riske ja kavandatakse turvameetmed;
- lepitakse meeskonnaga kokku tööpõhimõtted;
- analüüsitakse sihtrühma ja selle eripärasid;
- hinnatakse keeleoskust ja vajadust suhtlusviiside kohandamiseks.

Mobiilne noorsootöö erineb noortekeskuses töötamisest selle poolest, et turvalisuse huvides ei minda tänavale üksi, vaid vähemalt kahekesi (Pärnu Vabaajakeskus, 2021). Seetõttu on oluline oskus tegutseda paaris, juhendada vähem kogenud töökaaslast ning leppida ühiselt kokku tööpõhimõtted: millal noort kõnetada, millal taanduda, kuidas lahendada pinget või ohtu ning kuidas jagada vastutust.

Keeleoskuse hindamine kuulub ettevalmistusse, sest avalikus ruumis puutub noorsootöötaja kogu aeg kokku eri taustaga noortega, sealhulgas sisserändajatega, mis eeldab paindlikku suhtlemisoskust ja valmisolekut kasutada erinevaid suhtluskeeli ja -vorme.

Oskused tänavatöös

Avalikus ruumis töötades on olulised järgmised oskused ja tegevused:

- **kontakti loomine ja usalduse kujundamine;**
- **noorte vajaduste väljaselgitamine** (näiteks lühivestlused, informeerivad küsimused);
- **esmane nõustamine ja info jagamine;**
- **kriisisituatsioonide märkamine ja ohuhinnang;**
- **kohandumine muutuvates olukordades.**

Tänavatöös võib õpieesmärkide seadmine tunduda esmapilgul keeruline, kuid sageli piisab ka lihtsast küsimusest: „*Mida te tahaksite praegu teada?*” See avab võimaluse tutvustada noortele osalusvõimalusi, teenuseid või ohutumaid valikuid.

Samuti on võimalik teha lühikesi refleksioonivestlusi: „*Kas said vastused, mida otsisid? Kas on veel midagi, millest tahaksid rääkida?*” See toetab õppimist ka linnaruumis, ilma formaalse õpikeskkonnata.

Siia etappi kuulub ka riskide hindamine töö käigus. Erinevalt noortekeskusest muutub tööolukord tänaval pidevalt, seetõttu hinnatakse riske nii enne kohtumisi kui ka nende ajal.

Erinevad koolitused, näiteks motiveeriv intervjuerimine, esmase nõustamise põhimõtted, loovate või sportlike meetodite kasutamine, aitavad laiendada tööriistakasti ning reageerida noorte erinevatele vajadustele.

Tegevused pärast tänavatööd

Töö ei lõpe hetkega, mil tänavalt lahkutakse. Sama oluline on:

- **toimunu dokumenteerimine;**
- **sekkumise tulemuslikkuse hindamine;**
- **refleksioon ja eneseanalüüs;**
- **vajadusel uute tegevuste planeerimine;**
- **koostöövõrgustike hoidmine ja infovahetus.**

Refleksioon on siinjuures oluline, sest aitab märgata, mis toimib ja milles on arenguruumi. Kasulikud on näiteks Saka ring (vaata lähemalt leheküljelt 67), Gibbssi refleksioonimudel (vaata lähemalt leheküljelt 67) ja tööandja loodud eneserefleksiooni töölehed.

Ka projektijuhtimise ja aruandluse koolitused aitavad paremini mõtestada oma tööd ning siduda sekkumised laiemate eesmärkidega.

KOKKUVÕTE

Mobiilne noorsootöö on paindlik, noortekeskne ja pidevalt arenev tegevusvaldkond, kus noorsootöötaja tegutseb koos noortega nende igapäevases elukeskkonnas. Selle käsiraamatu peatükid annavad tervikliku ülevaate mobiilse noorsootöö põhimõtetest, meetoditest, planeerimisest ja ohutusest ning toetuvad nii teaduspõhiste käsitlustele kui ka Eesti praktikatele. Eesmärk on avada, mis teeb mobiilse noorsootöö eriliseks: usaldusliku suhte loomine noorega seal, kus parasjagu ollakse, ja oskus märgata ka neid, kes tavapärasest noorsootööst kõrvale jäävad.

Teaduspõhine praktika näitab, et kõige tugevam mobiilne noorsootöö sünnib siis, kui noorsootöötaja on avatud ja valmis kohanema. Noorte vajadused muutuvad koos ruumi, aja ja sotsiaalsete mõjuritega, mistõttu ei saa mobiilset noorsootööd mõtestada staatilise tegevusena. Iga kohtumine, iga tänav ja iga uus noor nõuab paindlikkust ning tähelepanelikkust. Töö kvaliteet kasvab siis, kui noorsootöötaja küsib endalt pidevalt, mida konkreetne noor täna vajab ja kuidas ta saab olla talle turvaliselt toeks.

Selle käsiraamatu kõrval on oluline tutvuda ka riikliku [mobiilse noorsootöö kontseptsiooniga](#), mis loob ühtse raamistikku MoNo teenuse korraldamiseks üle Eesti. Kontseptsioon toetab läbimõeldud planeerimist ja kvaliteedinõuete järgimist ning aitab tagada, et mobiilne noorsootöö jõuaks noorteni järjepidevalt ja süsteemselt kõigis piirkondades.

Iga noorsootöötaja võiks lisaks tutvuda [Noorteinfo käsiraamatuga](#), mis avab noorsootöö erinevaid funktsioone ja tahke ning pakub praktilisi juhiseid info kogumiseks, hindamiseks ja noorteni viimiseks. See aitab mõtestada mobiilset noorsootööd mitte üksnes suhete ja tegevuste, vaid ka kvaliteetse info vahendamise vaatenurgast. Noorsootöötaja käsutuses on ka mitmed tööriistad, näiteks [Noorteinfo harta](#) ja erinevad valdkondlikud uuringud, mis on kättesaadavad haridusportaali haridusportaal.edu.ee Noorteseire rubriigis. Nende kasutamine toetab teadlikku otsustamist ning aitab paremini mõista noorte olukorda nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil.

Oluline osa professionaalsest mobiilsest noorsootööst on pidev eneserefleksioon. Noorsootöötajad saavad kasutada refleksiooni toetavaid materjale, näiteks [refleksiooni töövihikut noorsootöötajatele](#). Regulaarne refleksioon aitab teadvustada oma rolli, piire ja tugevusi, märgata muutusi noorte vajadustes ning kohandada sekkumisi nii, et need oleksid tõepoolest toetavad.

Lisaks on kasulik täita käsiraamatu töölehti ja kasutada neid regulaarselt töös. Need praktilised tööriistad toetavad tegevuste sihipärast kavandamist, ühtse arusaama kujundamist meeskonnas ning teadlike otsuste tegemist.

Mobiilne noorsootöö eeldab kohalolu, järjepidevust ja professionaalsust. Kui noorsootöötaja lähtub noorte vajadustest, nende elukeskkonnast ja muutuvast sotsiaalruumist, saab mobiilne noorsootöö olla noorte jaoks turvaline tugipunkt ja võimaluste looja. Selle käsiraamatu eesmärk on pakkuda tuge ja näidata suunda, kuid tegelik mõju avaldub igapäevases praktikas, koostöös ja valmisolekus olla just seal, kus noored kõige enam noorsootöötajat vajavad.

SOTSIAALRUUMI ANALÜÜS

Empiiriline osa

Piirkonna üldandmed

1. Piirkonna nimi
2. Elanike koguarv
3. Noorte arv piirkonnas
4. Vanuseline jaotus
5. Keelelised rühmad

Haridus ja tööturg

1. Koolide arv ja tüüp
2. Koolidest väljalangevus
3. Noorte töötuse määr

Vaba aeg ja huviharidus

1. Huviharidus piirkonnas ja selle kättesaadavus
2. Spordi ja kultuurivõimalused
3. Noortekeskuste olemasolu ja kasutatavus

Keskkond ja turvalisus

1. Põhilised noorte kogunemiskohad ja nende eripärad
2. Turvalisuse tagajad piirkonnas
3. Arhitektuursed ja sotsiaalsed eripärad

SOTSIAALRUUMI ANALÜÜS

Kvantitatiivne analüüs

Kvalitatiivse osa aluseks on intervjuud, avatud küsimustega küsitlused ja vaatlused.

Intervjuu

Eesmärk on mõista noorte, elanike ja ekspertide hoiakuid, ootusi ja kogemusi mobiilse noorsootööga. Soovitav grupi suurus kuni kolm osalejat.

Võimalikud sihtrühmad

Noored, kes veedavad aega piirkonnas

Piirkonna elanikud

Eksperdid ja spetsialistid

Küsimused noortele

- Kus sa tavaliselt oma vaba aega veedad ja miks just nendes kohtades?
- Millised tegevused või võimalused on sinu arvates piirkonnas puudu?
- Kuidas kirjeldaksid kontakti, mis sul on noorsootöötajatega?
- Millal ja mis olukorras oleks mobiilne noorsootöö sinu jaoks kõige kasulikum?
- Mis teeb mõnes kohas olemise sinu jaoks turvaliseks või ebaturvaliseks?

Küsimused kohalikele elanikele

- Millistes kohtades noored teie hinnangul kõige sagedamini kogunevad?
- Milliseid vajadusi või väljakutseid te noorte vaba aja veetmises näete?
- Millist rolli võiks mobiilne noorsootöö piirkonnas täita?
- Kuidas võiks noorte ja kogukonna suhtlust toetada?

Küsimused ekspertidele

- Millised on teie hinnangul piirkonna noorte peamised vajadused?
- Millistes olukordades võiks mobiilne noorsootöö olla tõhusaim?
- Millised riskikohad ja võimalused selle piirkonna noortega on seotud?
- Kuidas peaksid noorsootöötajad kogukonnaga koostööd tegema?

SOTSIAALRUUMI ANALÜÜS

Kvantitatiivne analüüs

Vaatlus

Eesmärk on saada ülevaade sellest, kuidas noored tegelikult käituvad ja kus nad kogunevad, mitte ainult sellest, mida nad ise sõnades kirjeldavad.

Vaatluslehe küsimused

- Millistes kohtades noored ajaliselt kõige rohkem viibivad?
- Millised tegevused domineerivad nendes kohtades?
- Milline on õhkkond, kas rahulik, pingeline, lärmakas, toetav?
- Kas gruppides on näha liidreid või eraldatud noori?
- Kuidas noored suhtlevad, kas omavahel, möödujatega?
- Millised kohad paistavad noortele kõige atraktiivsemad?
- Millised kohad näivad kõige riskantsemad?

Küsitlused

Eesmärk on koguda laiemat teavet noorte ja kogukonna hoiakute kohta ning tugevdada andmete usaldusväärsust koos teiste meetoditega.

Küsimused küsitluses noortele

- Kui tihti veedad aega avalikes kohtades?
- Millistes kohtades käid kõige sagedamini?
- Millist tuge või tegevusi sa piirkonnas enim igatsed?
- Kui hästi tead, mis on mobiilne noorsootöö?
- Kui avatud oled mobiilse noorsootöötajaga suhtlema?
- Millised teemad pakuvad sulle kõige rohkem huvi?

Küsimused küsitluses kogukonnale

- Kuidas hindate noorte jaoks olemasolevaid vaba aja veetmise võimalusi?
- Milliseid muutusi tuleks piirkonnas teha, et noori paremini toetada?
- Kui teadlikud olete mobiilsest noorsootööst?
- Kas toetate mobiilse noorsootöö rakendamist piirkonnas?

SOTSIAALRUUMI ANALÜÜS

Kontseptuaalne osa

Teoreetilised raamistikud

1. Milliseid noorsootöö või sotsioloogia teooriaid saab piirkonna mõistmisel kasutada?
2. Kuidas need aitavad nähtut seletada?

Strateegilised dokumendid

Analüüsi neid dokumente, mis toetavad empiirilises ja kvantitatiivses osas välja tulnud eripärasid või fookuseid.

1. Kohalikud arengukavad (nii kohaliku omavalitsuse kui ka noortevaldkonna)
2. Noortevaldkonna strateegiad ja arengukavad
3. Haridus või sotsiaalpoliitika suunised

Tervikpilt sotsiaalruumist

1. Mis on piirkonna peamised tugevused?
2. Mis on põhilised riskid ja millele tuleks fookus suunata?
3. Millist mobiilset noorsootööd piirkond vajab?

RISKIANALÜÜS 1

Riski nimetus	Riski tase	Kes või mis on ohus?	Ennetavad meetmed	Leevendavad meetmed

RISKIANALÜÜS 2

Riski nimetus	Tõenäosus	Mõju	Meetmed

VÕRGUSTIKU OSAPOOLTE KAARDISTUS

Organisatsioon ja selle kontaktid	Kaasatav spetsialist või juht	Ootused ja huvi osaleda	Võrgustikku toodav teadmus ja ressurss

HINDAMISPLAAN

Hindamise eesmärk	Vajaminevad andmed	Meetod	Andmete analüüsi meetodid	Tulemuste kasutamine	Vastutaja

KASUTATUD KIRJANDUS

- Agency for International Programs for Youth. (2021). *European practices on mobile youth work and outreach youth work*[Manual]. Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra.
- Alamaa, M., Altosaar, K., Drõgin, S., Eit, P., Johanson, A., Jürjen, T., ja Õuema, A. (koost.). (2016). *Sotsiaalse programmi „Murdepunkt“ käsiraamat rakendajale*. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus.
- Aps, J. (koost.). (2012). *Kodanikuühenduste ühiskondliku mõju hindamine*. Käsiraamat. Heateo Sihtasutus. <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:120727>
- Basarab, T., & O'Donovan, J. (2020). *Youth work essentials*. Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth.
- Dibou, T., Rannala, I. E., Pranno, K., Koort Kauniste, K., & Pitsner, M. (2025). *Noorteinfo käsiraamat 2025*. Haridus ja Noorteamet. <https://www.teeviit.ee/wp-content/uploads/2025/10/noorteinfo-kasiraamat-2025-1.pdf>
- Dilts, R. B. (2014). *A brief history of logical levels*. NLP University International. <http://www.nlpu.com/Articles/LevelsSummary.htm>
- Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. (2013). *Mobiilse noorsootöö abiraamat*. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. <https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/projektid/monoabiraamat.pdf>
- Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. (n.d.). *Noortekeskuste Logiraamat*. <https://ank.ee/noorsootoo/noortekeskuste-logiraamat/>
- Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. (n.d.). *SOS-sessioonid*. <https://ank.ee/sos-sessioonid>
- Eesti Noorsootöötajate Kogu. (2025). *Mobiilse noorsootöö töörühm*. <https://enk.ee/tooruhmad/mobiilse-noorsootoo-tooruhm/>
- Eesti Noorsootöötajate Kogu. (2022, 30. mai). *Noorsootöötaja professionaalse enesearengu võimalustest*. <https://enk.ee/noorsootootaja-professionaalse-enesearengu-voimalustest/>
- Eesti Noorsootöötajate Kogu. (n.d.). *Noorsootöötajate toetamine*. <https://enk.ee/tegevused/noorsootootajate-toetamine/>
- Eesti Noorsootöötajate Kogu. (n.d.). *Noorsootöötaja kutse*. <https://enk.ee/noorsootootaja-kutse/>
- Gibbs, G. (1988). *Learning by Doing: A Guide to Teaching and Learning Methods*. Oxford: Oxford Polytechnic.
- Gordon, T. ja Burch, N. (2006). *Õpetajate kool: Kuidas tunda ennast õpetajana paremini*. Kirjastus Väike Vanker.
- Gormally, S., & Cobbett, M. (2021). The contribution of professional youth work to young people's personal development. *Children and Youth Services Review*, 127, 106089. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106089>
- Haridus- ja Noorteamet. (2022). *Lahendaja v2*. Haridus- ja Noorteamet. <https://www.harno.ee/sites/default/files/documents/2022-10/Veebifail Lahendaja v2 web.pdf>
- Haridus ja Noorteamet. (2022, 7. oktoober). Programmid “Noorte Tugila” ja “Hoog sisse” jõudsid 2019-2022. aastal enam kui 9000 keerulistes oludes nooreni. <https://blogi.harno.ee/programmid-noorte-tugila-ja-hoog-sisse-joudsid-2019-2022-aastal-enam-kui-9000-keerulistes-oludes-nooreni/>

KASUTATUD KIRJANDUS

- Haridus- ja Noorteamet. (2024). *Noorte infovajaduste ning kohaliku ja riikliku tasandi noorteinfo kvaliteedi ning kättesaadavuse analüüs*. <https://api.hp.edu.ee/sites/default/files/2024-03/Noorte%20infovajaduste%20ning%20kohaliku%20ja%20riikliku%20tasandi%20noorteinfo%20kvaliteedi%20ning%20kättesaadavuse%20analüüs.pdf>
- Haridus ja Teadusministeerium. (2025). *Mobiilne noorsootöö*. Haridusportaal. <https://haridusportaal.edu.ee/artiklid/mobiilne-noorsootöö>
- Haridus ja Teadusministeerium. (2024). *Mobiilse noorsootöö kontseptsioon*. [https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2024-07/mobiilse noorsooto%CC%88o%CC%88 kontseptsioon%20-%20final%20kujundatud%20versioon.pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2024-07/mobiilse_noorsooto%CC%88o%CC%88_kontseptsioon%20-%20final%20kujundatud%20versioon.pdf)
- Haridus ja Teadusministeerium. (2021). *Noortevaldkonna arengukava 2021–2035*. <https://hm.ee/media/1495/download>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). *Noorte omaalgatuste toetamise käsiraamat*. Juhendmaterjal. Haridus- ja noorteamet.
- Haridus ja Teadusministeerium. (2014). *Noorsootöö strateegia 2006–2013 täitmise lõpparuanne, sh 2013. aasta aruanne*. [https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/noorsootoo_strateegia lõpparuanne vv parandatud noortearv.pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/noorsootoo_strateegia_lõpparuanne_vv_parandatud_noortearv.pdf)
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence, Italy: United Nations Children's Fund International Child Development Centre.
- Hindriks, M. (2012). *Tänava noorsootöö praktiseerimisvalmidus Eestis selle algusaastatel ja täna* [Lõputöö, Tartu Ülikool, Viljandi Kultuuriakadeemia]. <http://hdl.handle.net/10062/25880>
- International Organization for Standardization. (2015). *ISO 9001:2015 Quality management systems. Requirements*. ISO.
- Johanson, A. (2011). *Mobiilne noorsootöö kui erinoorsootöö meetod: Selle rakendamise vajalikkus ja võimalikkus töös riskinoortega Eestis Tallinna näitel* [Magistritöö, Tallinna Ülikool, Sotsiaaltöö instituut]. <https://www.yumpu.com/xx/document/view/15469411/mobiilne-noorsootoo-kui-erinoorsootoo-meetod-ruacrew>
- Johanson, A. (2022). *Taastava õiguse taskuraamat*. Justiitsministeerium, Sotsiaalkindlustusamet.
- Justiits- ja Digiministeerium. (n.d.). *Nooresõbralik õigussüsteem*. <https://www.justdigi.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/lapsed-ja-noored/nooresobralik-oigussusteem>
- Karistusregistri seadus. (2022). *Karistusregistri seadus*. Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/112032022003>
- Kiilakoski, T., & Kivijärvi, A. (2015). Youth clubs as spaces of non-formal learning: Professional idealism meets the spatiality experienced by young people in Finland. *Studies in Continuing Education*, 37(1), 47–61. <https://doi.org/10.1080/0158037X.2014.967345>
- Kivistik, K., Käger, M., Pesti, M., Juuse, L., Toomik, K., ja Aavik, A. L. (2023). *Eesti noortevaldkonna töötajaskonna töötõingimused*. Uuringuaruanne. Balti Uuringute Instituut. <https://www.hm.ee/eesti-noortevaldkonna-tootajaskonna-tootingimuste-uuring>
- Kõiv, K., & Paabort, H. (2020). *Raskemates oludes noorte (NEET noorte) jaoks tugiteenuste käivitamine ja rakendamine KOVis*. Toetav abimaterjal. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. https://ank.ee/wp-content/uploads/2020/06/NEET-noorte-tugiteenuse-juhend-KOVidele_Eesti-ANK26.06.pdf

KASUTATUD KIRJANDUS

- Lastekaitseadus. (2014). Riigi Teataja, RT I, 06.12.2014, 1. [Vaadatud 26.10.2025.]
- Mayrhofer, L. (2017). *Mobile youth work as a complex security measure*. SIAK Journal, 2, 75–85. https://www.bmi.gv.at/104/Wissenschaft_und_Forschung/SIAK-Journal/internationalEdition/files/Mayrhofer_IE_2017.pdf
- Mascherini, M., Salvatore, L., Meierkord, A., & Jungblut, J. M. (2012). NEETs: Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2806/41578>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Merike Teder (2005) „Eile alanud festival „Vägivallata noorus” avastab uusi andeid“.
- Mitteformaalne. (n.d.). Noorsootöö õpe. <https://mitteformaalne.ee/noorsootoo-ope/>
- Noorsootöö seadus. (2010). RT I, 30.03.2010, 44, 262. <https://www.riigiteataja.ee/akt/NT>
- Haridus ja Teadusministeerium. (2014). Noorsootöö strateegia 2006–2013 täitmise lõpparuanne, sealhulgas 2013. aasta aruanne. Haridus ja Teadusministeerium.
- Penu, M. (2023, 14. august). Mobiilne noorsootöö annab noorele tööriistad, mis aitavad rasketel aegadel hakkama saada. Haridus ja Noorteamet. <https://blogi.harno.ee/mobiilne-noorsootoo-annab-noorele-tooriistad-mis-aitavad-rasketel-aegadel-hakkama-saada/>
- Politsei ja Piirivalveamet. (2019). Radikaliseerumise varajane märkamine ja võrgustikutöö. Käsiraamat kohalikele omavalitsustele. <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:393154>
- Pärnu MoNo. (n.d.). Instagram profiil. Instagram. <https://www.instagram.com/parnumono/>
- Pärnu Vabaajakeskus. (2021). Pärnu MoNo ohutusjuhend. https://vabaajakeskus.ee/wp-content/uploads/2021/03/Parnu-MoNo-Ohutusjuhend_2021.pdf
- Rannala, I. (2023). Noorsootöötajaks kujunemise ja olemise teekonnad. <https://europanoored.eu/mihus/noorsootootajaks-kujunemise-ja-olemise-teekonnad/>
- Reile, A., & Mägi, T. (2021). Mobiilse noorsootöö ja avatud noorsootöö ühisosade kontseptsioon. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. <https://ank.ee/wp-content/uploads/2021/03/MoNo-ja-avatud-osa-kontseptsioon-VALMIS-16.02.21-2.pdf>
- Reile, A., Kruus, K., Merila, M., Johanson, A., Nilson, T., ja Tamm, E. (koost.). (2023). Ringist välja. Tööraamat. Sotsiaalkindlustusamet.
- Ristikivi, L., ja Johanson, A. (toim.). (2012). Mobiilne noorsootöö. Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale.
- Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. <https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/projektid/monoabiraamat.pdf>
- ESA Kutsekoda. (n.d.). Noorsootöötaja kutse eetika. Kutsekoda. https://www.kutsereregister.ee/ctrl/et/Standardid_Lisa/downloadFile/10667811
- Ryan, R. M. ja Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

KASUTATUD KIRJANDUS

- Sisekaitseakadeemia, Politsei ja Piirivalveamet, & Siseministeerium. (2019). *Radikaliseerumise varajane märkamine ja võrgustikutöö: käsiraamat kohalikele omavalitsustele*. DIGAR. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/119204>
- Skorobogatov, G. (2007). Refleksioon kui professionaalse arengu alus. Teoses E. Eisenschmidt, K. Lõugas ja K. Köster (koost.), *Oma professionaalse arengu haldamine* (lk 13–18). Tallinna Ülikool. https://portfooliokursus.wordpress.com/wp-content/uploads/2010/10/opah_trykis_loplik.pdf
- Sotsiaalkindlustusamet. (2023). *Lapse heaolu hindamise käsiraamat*. Vaadatud 15. november 2025, aadressil <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/lapse-heaolu-hindamise-kasiraamat/eessona>
- Sotsiaalkindlustusamet. (n.d.). *Noortegarantii tugisüsteem* (NGTS). <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/ngts>
- Sotsiaalministeerium. (2022). *Noortegarantii tugevdamise riigisisene tegevuskava perioodiks 2022–2027*. <https://www.sm.ee/media/2324/download>
- Sõstra, K. (2023). *Mis mõjutab noorte NEET staatusesse langemist? Analüüsi aruanne*. Statistikaamet. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-10/Mis%20m%C3%B5jutab%20noorte%20NEET-staatusesse%20langemist%20Anal%C3%BC%C3%BCs%20k%C3%BCljendus%202509.pdf>
- Tallinna Ülikool. (n.d.). *Noorsootöö*. Tallinna Ülikool. <https://www.tlu.ee/hti/noorsootoo>
<https://ois2.ut.ee/#/curricula/80284/version/2025/details>
- Talur, P. (toim.). (2021). *Noortekeskuse mõju hindamine. Arendusprojekti kokkuvõte ja noorte lugude analüüs*. Tartu: MTÜ Head Lahendused ja Eesti Noorsootöötajate Kogu.
- Tartu Ülikool. (n.d.). *Õppekava viide: 205619 versioon 2025*. <https://www.tlu.ee/hti/noorsootoo>
- Tartu Ülikool. (n.d.). *Õppekava viide: 80284, versioon 2025*. <https://www.tlu.ee/ois2/#/curricula/80284/version/2025/details>
- Teder, L. (2017). *Noorsootöö võrgustikud KOVides*. Sotsiaaltöö, nr 3, lk 78–81.
- Teder, L. (2023). *Programmi „Hooliv klass“ 2022. aasta mõjuanalüüs*. Haridus ja Noorteamet.
- Tervise Arengu Instituut. (2015). *Ennetuse käsiraamat*. <https://www.tai.ee/et/valjaanded/ennetuse-kasiraamat>
- Trumm, L., Hermanson, E., Anspuka, L., Enumäe, M., ja Otsa, A. (2023). *Street Youth Work ABC: Learning material for a beginner at street based youth work*. Tartu Noorsootöö Keskus. <https://tntk.tartu.ee/wp-content/uploads/2023/02/Kuj.-Street-Youth-Work-ABC-Learning-material-for-a-beginner-at-street-based-youth-work-koopia.pdf>
- Turkka, H. ja Saarholm, J. (2023). *Laste ja noorte konfliktid. Käsiraamat keeruliste vastuolude lahendamiseks*. Tartu: Kirjastus Atlex.
- van Ewijk, H. (2017). *Võrgustikutöö*. Sotsiaaltöö, nr 3, lk 27–28.
- Viimsi vald. (2025, 15. oktoober). *Taas toimus kohaliku noorsootöö ümarlaud "Viimsi noorte jutud"*. <https://viimsi.ee/uudised/taas-toimus-kohaliku-noorsootoo-umarlaud-viimsi-noorte-jutud>